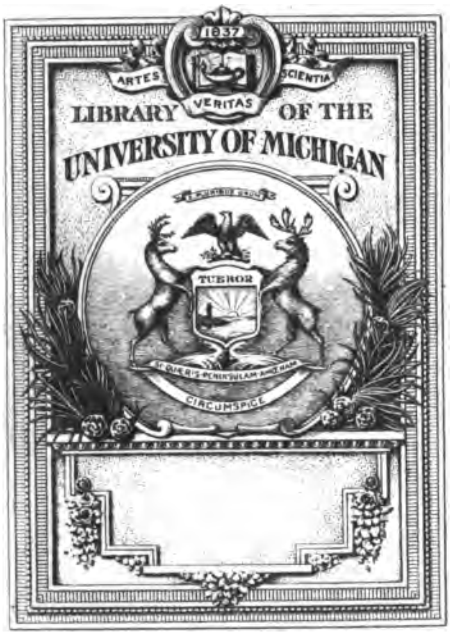
JOHAN BOJER

Stille Veir

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

STILLE VEIR

JOHAN BOJER

Helga, et billede fra Trøndelagen. 1895.
Et folketog, roman. 3. opl. 1896.
Rørfløiterne, 2. opl. 1898.
Moder Lea, roman. 1900.
Gamle historier. 1901.
Theodora, skuespil. 1902.
En pilgrimsgang, fortælling. 3. opl. 1902.
Troens magt, roman. 5. opl. 1903.
Brutus, drama. 1904.
Hvide fugle, eventyr. 1904.
Vort rige, roman. 4. oplag. 1908.
Kjærlighetens øine, skuespil. 2. opl. 1910.
Troens magt, dramatisert. 1910.
Liv, roman. 4. opl. 1911.
Fangen, som sang. 2. opl. 1913.
Sigurd Braa, skuespil. 1916.
Den franske fane, skildringer. 1916.
Den store hunger, roman. 19. opl. 1916.
Verdens ansigt, roman. 12. opl. 1917.
Dyrendal, roman. 9. opl. 1919.

JOHAN BOJER

STILLE VEIR

EN TYLVT HISTORIER

FEMTE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KRISTIANIA OG KØBENHAVN
MDCCCCXX

Trykt i Centraltrykkeriet, Kristiania.

INDHOLD

SKOBELEF

SKOBELEF

Skobelef var en hest.

Og dette var den tiden, da kirkeklokkerne søndag morgen kaldte, ikke ut over døde veier og sovende gaarder, men over en bygd, som blev levende under de lange adstadige malmtoner. Det klang, klang vidt omkring saa det ljomet:

Kom, kom,
gammel og ung,
gammel og ung,
arm, rik,
døl og fisker og buman fra hei,
fjeld, skog,
strand, li,

Mads fra Fallin og Anders fra Berg,
og Ola paa Rein
og Mette fra Naust,
og Mari og Kari fra Denstali,
li, li,
kom, kom,
kom, kom,
kom.

Saa blev alle veiene mørke av folk paa kirkefærd, gaaende og kjørende. Gamle kaller pæset ivei med

stav i den ene haanden, hatten i den anden, kufta under armen og de graa vadmelsbuksene brettet op over langstøvlerne, som lyste av smurning. Kvindfolkene rugget ivei med sjal og salmebok og lugtende lang vei av no godt, som var dryppet paa tørklædesnippen. Indsjøen med aaser og gaarder omkring fik baater, som pilte frem under rappe aaretak, over fjorden kom seilere, ja om det saa var inde i fjeldet, saa var det som kjyrene holdt op at æte, og gjæteren satte bukkehornet for munden og blaaste nedover mot bygden. Slik var det dengang paa en søndag. Dette var helg.

Nu saa længe efterpaa synes jeg det bestandig var solskin og grønne skoger paa en slik dag. Og den gamle, tjærebrune kirken laa der mellem de vældige trækroner og var ikke længer et hus, men et overjordisk væsen. Den laa der som no alvidende. Den var mange hundrede aar. Den hadde set de døde, da de var levende og vandret til kirke som vi. Kirkegaarden omkring var en liten by av trækors og stenplater, og græsset vokste saa frodig mellem de skjæve støtter. Vi visste jo at klokkeren slog det og gav det til kjyrene sine, og naar vi drak melk hos ham, da var det som den smakte av de henfarnes aander, ja den var saa at si en slags englemelk, som vi følte os bedre av at ha drukket.

Saa stod da vi gutter paa kirkebakken og gjorde som de voksne — vi tok maal av folk, som kom svingende ind efter oss. Vi dømte dem efter deres ydre, og folk følte det. Krøplingen gjorde sig liten

og forsøkte at gjemme sig i mængden, kakserne møtte baade gode og onde miner, den vakre kvinde slog øinene ned og smilte. Vi gutter søkte i mængden efter non at se op til, en helt, som vi gjerne vilde likne, vi skulde jo selv bli voksne en dag. Der var nu den ny læreren, han vandret frem i vadmel, med alle trøieknappene igjen, og hvit snip og stiv hat og paraply. Det var et sprang op fra bondefiguren. Det var klart, vi maatte paa seminariet vi ogsaa. Indtil der kom en slagter fra byen med blaa dyffels klær, guldkjæde paa en hvit vest og manchetter og drivende hvit krave og straahat. Han var som et syn. Læreren blev bare støv. Det var klart, at vi maatte i slagterlære, vi ogsaa, naar vi blev store.

Mange var de høie herrer, som vakte vore drømme, og det var ikke uten sindsbevægelse, at vi første gang saa en sakfører fra byen. Det var en kongelig herre. Han hadde pynt endog paa næsen, han bar guldlorgnet. Fra nu av blev vor ærgjerrighet ikke til at styre. Det kunde være saa som saa med utsigten til at komme paa høiere skole, men saa meget agtet nu de fleste av oss at læse, at vi fik ondt i øinene og maatte bruke lorgnet.

Men saa kom Skobelef. Og Skobelef var en hest.

I ukevis hadde travle smaa ben rendt omkring i bygden med den store tidende. Peter Lo hadde faat en ny statshingst, og det var ikke en hest, det var et eventyr. Der maatte seks mand til for at faa den iland fra damperen, men der gaves allikevel én som kunde klare den ganske alene, det var Peter Lo.

Den gik for det meste paa to ben. Den knegget, selv naar den sov. Den var saa vild, at den alt hadde dræpt mange mænd. Den het Skobelef, og hvad fik Skobelef at æte? Ikke høi eller havre eller hakkelse, nei, Skobelef fik raa egg med brændevin i. Man sa, at Peter Lo og hingsten aat disse sterke saker av samme krybbe. De trængte no at styrke sig paa begge to.

Saa kom den søndag, da vi stod paa kirkebakken og saa indover bygden i spænding. Idag skulde Peter Lo komme kjørende til kirke med ingen mindre end Skobelef.

Og der kom det lange tog av kjørende inde fra dalbygden. Det var vokset fra mange sideveier, nu var det som en eneste lang brudefærd. Og idag saa vi paa hestene, eftersom de svinget ind, og vi dømte dem som sat i giggen, efter de dyr som trak. En verden av skjæbner drog forbi, fete og magre dyr, trætte og fyrige. Gamle storbukete kriker med lang hals og høit rygben og hodet dubbende mot jorden for hvert skridt som i en uendelig kummer — saa velstandsdyr, som mindet om rik avling og penger paa rente. Der er en hoppe, som har hat mange føl og derfor løfter hodet og ser moderlig paa hele verden. Nu og da fjordhester med raggete laar, de spændte i og svettet foran den tunge gig — aa non av dem var saa smaa, at de mindet om mus. Her kom en stor, rød olding med svære, rindende øine og usikre knær — den saa sig om og spurte, hvorfor den ikke fik fri idag heller. Men der er ogsaa

dydige, dømmesyke hoppefjæs, som gjerne vilde vidne, at alt er tant og fjas, og like efter unge galninger, som knegger til hele verden. Men se nu den der røde vallakken, hvorfor er den saa tilskvættet helt op under buken? Aa, den er fra en fjeldgaard, den har tidlig imorges vadet over myr og mo, over bæk og elv, og nedi bygden blev der laant en kjærre til den. Den vil nok faa en haard tørn før den er hjemme igjen. Naa, dette var et langt tog. Men hvor er Peter Lo? Hvor er Skobelef?

Se der kommer en kjørende efter alle de andre. Den er langt inde mellem gaardene endnu. Men det gaar fort at komme nærmere. Nu er der mange hundrede øine, som fæstes paa den.

Kirkeklokkerne klang. De fleste hester var spændt fra og bundet til de store asketrær, nu dukket de hodet ned i en høisæk og tygget og saa sløvt frem. Men pludselig slog alle hodet tilveirs, og selv de magre krikene prøvde at krumme nakken, idet de saa nedover veien.

Det var Peter Lo. Det var Skobelef.

Den kom travende foran giggen, svart, bred, Benene med hovduskene danset, fakset skyllet i en tyk bølge ned fra nakken, øinene var to lyn, ved ørene rystet der to røde præmiesløifer. Nu løftet den hodet og snøftet ind selve dagen, den tok hele landskapet i besiddelse — og saa, saa opløftet den sin stemme og flængte luften med et signal, joho, det var endelig en trompet, fjeldene svarte med ekko. I giggen sat Peter Lo, med slappe tøm-

mer og rolig, han var endnu bare en fem og tredve, bredskuldret, frodig, med et smil i den ene mundviken og en brun skjegdot under haken. Ak, hans kone, som sat ved siden, var saa meget ældre end han, alt i hendes ansigt hang, de røde kinderne hang, øinene hang, mundvikene hang, hun sutret bestandig naar hun snakket. Men Peter Lo var saa glad i alt, som var vakkert, selv om det ikke var hans eget. Naar Skobelef knegget over til sine veninder, da saa Peter Lo hen til gode bekjendte i mængden og smilte. Skobelef stanset, men fik en piskesnert, saa steilte den, men fik mere pisk, saa tok den non lange byks opover alléen mot prestegaarden — mængden efter, og vi unge foran som fugler gjennem luften.

Det var allerede et syn at se Peter Lo manøvrere Skobelef fra gigarmene og hen imot stalddøren. Peter Lo var idag saa fin, det var som hesten hadde git ham en ny æresfølelse, hans graa dress var saa velbørstet, han bar stiv hat som læreren, men de blankpudsede sko fløi nu og da op i luften. Mængden la hodet paa nakken og glante. Saa svandt eventyret ind stalddøren, og litt efter kom Peter Lo ut igjen, slog hestehaar av hænderne, vogtet sig for at faa søle paa de blanke skoene og gik langsomt nedover mot kirken. Mængden efter. Peter Lo satte foten paa trappen til vaapenhuset og gik ind. Mængden fulgte. Peter Lo satte sig i en kirkestol og fandt salmeboken frem og sang. Mængden gjorde akkurat som han og salmen steg.

Men vi unge holdt idag vakt utenfor stalddøren. Det var sandelig godt den var laast, for hvad vilde vel ske, om Skobelef slap ut paa egen haand? Vi hørte med gysen at det raslet i en grime derinde, det stampet i gulvet, og nu og da rystet væggene av et signal. Aa, det var spændende. Vi stod stille og hvisket sammen.

Men ogsaa for hestene var det en stor dag. Hopperne under asketrærne tapte matlysten og stod hele tiden med krum hals og prøvde at se unge ut, hingster og vallakker hadde idag set en motstander, hvis øine lynte av hovmod. Skulde man finde sig i det? De sparket rasende i jorden, og protester rystet luften fra alle kanter.

Men endelig ringte klokkerne. Mængden kom ut, men de fleste glemte at spænde sine egne hester for. Gaardsrummet blev tykt av folk, som vilde se naar Peter Lo tok Skobelef ut av stalden.

Og der kom han selv. Han samlet alle øinene, han gik og snakket med klokkeren akkurat som han skulde være et almindelig menneske. Men han hadde alt faat no av de samme haandbevægelser som presten paa prækestolen.

Saa begyndte folk at komme sig av veien. En forsigtig mand trak sin gig bort fra midten av gaarden. Kvindfolkene søkte op paa laavebroene. Det var bedst at være av veien, men alle vilde se.

Peter Lo stak nøklen i stalddøren og forsvandt. Der lød en kneggen som av syv tordeners lyd derinde, det raslet i en grime, hovtramp gungret mot

gulvet, og i næste øieblik kom en svart overkrop tilsyne i døraapningen. Skobelef opløftet et kampsignal mot himmel og jord, Peter Lo blev slynget op i luften, men et stykke længer borte i gaarden kom han ned igjen. Kvindfolkene hylte. Kaller sprang av veien, saa enkelte hatter blev igjen i luften. Saa begyndte Peter Lo og Skobelef en dans rundt gaarden. Skobelef prustet, skummet, saa dens svarte krop overdryssedes av hvite bobler, den var ikke enig i at de skulde hen til giggen, den hadde mere lyst til at komme hen og hilse paa sine veninder, den steilte, slog, slængte sig hit og dit, og et par blanke støvler for stadig omkring oppe i luften. Det var en aapenbaring og en drøm. Gaarden blev feiet ren for vogner og folk. Gaarden blev en dansesal for Skobelef og Peter Lo. Peter Lo skrek til hingsten, og Skobelef skrek til hele verden og til Peter Lo. De danset endnu. Tilslut syntes Skobelef opsat paa at komme ind og snakke med prestefruen, men Peter Los blanke støvler var ute i forveien med et drøn mot trappen, og Skobelef fik bare revet gelænderet ned. Peter Lo var rød i hodet, Skobelef begyndte at skumme over hele kroppen. Kvindfolkene utstøtte smaa, skjælvende suk — aah!

Men endelig maatte galningen ind mellem gigarmene. Og idet tømmene løstes ned, løftet den overkroppen tilveirs, men fik svepen over nakken — saa danset den paa stedet paa alle fire ben, med krum nakke og snøftende næsebor. Saa kom Peter Los kone og samlet sjalet, og — ja saa sandelig steg hun rolig

op i giggen midt under dette jordskjælv. Og nu følte Peter sig som seierherre, han la haanden op paa fatingen, svang sig op ved siden av sin kone, en steilen, vilde øine, skum, piskesmeld, og i næste øieblik var det hele en støvsky, som forsvandt inde mellem gaardene.

Der stod vi. Og det var med undseelse at de andre siden begyndte at spænde for. Det var jo ingenting at se paa efter dette.

Fra nu av blev Skobelef en mægtig person i bygden. Ja, Peter Lo og Skobelef blev tilsammen som et høiere væsen, som folk glante paa, naar de lynte forbi. Det var som de hidset bygden op til et raskere tempo. Man fik en ny æresfølelse overfor sine hester, man stelte dem godt, enhver vilde de skulde se fete og blanke ut. Man begyndte at kjøre fortere paa veiene, at snakke med mere humør, at le ut imot himmel og jord, at tænke i en rappere flugt. Hver søndag naar bygden stod ved kirken og saa paa Skobelef og Peter Lo, var det som en aapenbaring av en ny livsmakt, de stod foran selve tumleglæden, styrkens helligdom, de glade musklers høisang. Det gik endelig op for non og hver, at livet er ikke bare synd og sut. Ogsaa dagene her paa jorden har sin herlighet.

Men Peter Lo kom efter hvert til at klæ sig endnu finere end før. Han begyndte at læse i bøker og at bruke hvit krave og at snyte sig i lommetørklæde ved kirken. Hans sprog blev som lensmandens. Han visste, at alle øine hvilte paa ham og paa Skobelef,

og det gav ham en ansvarsfølelse og en lyst til at være som et eksempel for mange. Og det skal siges, at det var ikke bare vi gutter som bad i vor aftenbøn: «Gud, hjælp oss til at bli som han Peter Lo, naar vi blir store.» Nei ogsaa de voksne begyndte at efterlikne ham. «Du pudser jo støvlerne dine som han Peter Lo,» sa den ene til den anden. «Og du gaar jo med hvit krave som han Peter Lo,» sa de. Skobelef var kommet for at skjænke bygden en ny hesterace, men han blev en aandelig makt, en opdrager for et helt distrikt.

Værre gik det med Peter Lo. Han trivdes ikke uten sammen med hingsten. Han mistet lysten til arbeide. Han likte sig ikke undtagen naar han lynte gjennem bygden med sin ven, eller naar han ved kirken holdt en opbyggelse sammen med Skobelef. Folk sa han begyndte at sove i stalden. Og de sa, at hest og mand begyndte at likne hinanden. Skobelef fik som et smil i den ene mundviken naar han saa veninder, og Peter Lo fik som en kneggen naar han saa gode bekjendte ved kirken.

Det var ikke saa godt at være Peter Lo. Han var saa glad i alt som var vakkert, selv om det ikke var hans eget. Og naar han fik en rigtig gal historie, da blev han saa hjælpeløs. Da gik han til kirken og til alters. Mangen en gang saa vi ham komme kjørende, ikke med den vilde hingsten, men med en gammel hoppe, til kirken. I kjærren sat hans sure kone indenfor sine sjal, og paa den ene siden av vognen gik klokkeren og paa den anden Peter Lo

med bøiet hode. I dag skulde han høre prækenen med foldede hænder og ikke en eneste gang se over til kvindfolksiden — og efterpaa saa var det at gaa frem og nyde alterens sakramente. Det var en bodsgang, som fik mange til at le. «Nu har nok han Peter hat en historie igjen,» sa folk.

Men et par dage efter var han ute og lynte langs veiene med Skobelef. Og indsuget da saa meget av livslyst og glæde over det som er vakkert, at han snart blev værre end før. Hans kone vilde absolut ha Skobelef væk fra gaarden, hun paastod, at det var umulig at omvende Peter til det gode, saa længe han hadde en slik kamerat.

Men rundt i bygden vokste der snart op en mængde sorte, dansende hester, og hjulene begyndte at dundre hurtigere langs alle veier. En livsglad kneggen begyndte at opløfte sig over alle sind. Mændene bar hodet høiere og saa sig muntert omkring, kvinderne fik mot til at le høit, ungdommen fik atter lyst til at danse.

Men Skobelef blev ikke gammel. Den brøt sig ut av stalden en nat og strøk til fjelds for at finde sine veninder, som nu om somren gik derinde paa beite.

Og da Peter kom og fandt stalden tom, begyndte han at rope og jamre sig som om han straks ante en ulykke. Han forstod, hvor kameraten hadde tat veien, og folk sa at de ut over dagen hørte Peter Lo trave rundt i aasene og knegge som Skobelef, idet han kaldte og lokket paa sin ven.

Han fandt ham endelig. Skobelef stod til halsen

nede i en sumpmyr, langt inde i aasene, og den hadde arbeidet saa paa at komme op igjen, at det ene forben var knækket, saa bensplintene stod ut. Men øinene hadde fluerne stukket saa de stod i blod.

Peter tørket øinene med en græsdot og gav sin ven et raat egg og en dram. Saa graat han en stund, men endelig maatte jo kniven frem.

Fra den dagen kjørte Peter Lo langsommere paa veiene. Hans hode begyndte at lute, og skjegdotten under haken blev graa.

Nu er han en gammel mand, men han klær sig endnu finere end folk flest og snakker bysensk som før, og naar folk minder ham om Skobelef, da blir hans øine fugtige. «Skobelef, ja,» siger han, «det var nu my meir end en hest. Han var som en folkehøiskole, som opdrog oss alle sammen.»

FUGLENE

FUGLENE

Den første solmorgen i mai laa jeg i græsset utenfor havegjærdet og hørte to svaler slaa ned paa takrenden og begyndte at tiske sammen.

Huit, huit — sommer.

Puit, puit — sol.

Huit, huit — synes du ikke vi skulde lægge vort rede her paa stuevæggen?

Du er den deiligste . . . . .

Nei, lad nu være. Alvorlig talt vi trænger et sted at bo. Der kan utover somren indtræffe forandringer . . . . .

Hyss, hvad mente du nu?

At vi ikke maa fjase som hittil.

Pyt — puit, puit!

Vi maa begynde at arbeide.

Ser du den kongemyggen der over fjøstaket. Førstemand til at fange den — huit! Og avsted fór de samtidig gjennem den blanke dag, slog spiraler i det blaa lufthav, tilveirs og ned, fremover halvt paa ryggen, op, hen, forsvindende som slukt av selve lyset og deres egen lek, men saa — i et glimt skjøt begge ned paa takrenden igjen.

Hyss, alvorlig talt.

Puit, jeg vil ikke være alvorlig.

Vi maa ha et rede. Vi maa begynde at arbeide.

Du er kjed av mig. Du elsker mig ikke.

Vi maa ha hus over hodet. Hvad mener du om at lægge det her?

Ja byg det alene du.

Det samme tænkte jeg at si til dig.

Stenhjerte.

Dompap.

Jeg elsker dig.

Fang mig da. Puit, puit!

De lynte avsted ut i himlen og kom tilbake efter en god stund.

Jeg vil ikke bygge her. Vi svaler bringer velsignelse over det hus, hvor vi slaar oss ned, og her fortjener de det ikke.

Jeg liker menneskene her. Herren er en nar, men damen . . . . . og saa barnene da!

Her er en hund.

Deilig dyr.

Og en kat.

Som bare tar spurv. Skal vi saa begynde?

Du, hvad synes du om solen?

Avsted og hent ler.

Det er ham, den anden du tænker paa, derfor vil du bare bli kvit mig.

Huit, huit, nu maa jeg le.

Du er som en solstraale der du sitter.

Fang mig da.

Og avsted strimet de gjennem luften i vild, svirrende lek, i den brusende soldag.

Men en time senere saa jeg dem arbeide sammen. De bragte ler, straa, uld og hestemøk og klinte det hele fast til væggen, og de smaapludret og ærtet hinanden, fuld av travlhet og deres egne drømme.

Saa hang redet der en dag som en halv baat, naglet ind til den graa væg. Hunnen laa tilsengs, og hannen var stadig ute efter fortjeneste.

Men da han en dag kom hjem med en stor flue blev han mottat slik:

Uf!

Nu da?

Jeg har stadig bedt dig om smaa myg. Den der grove kosten er ikke no for mig nu — i min tilstand.

Du er en slikmund.

Du er en rovfugl.

Nei, hør nu ....

Du svigter mig, nu da jeg er hjælpeløs.

Du tænker paa den anden.

Aah — at du gidder!

Du trænger kraftig kost netop nu.

Vort rede blir aldrig no at ruge ut i. Det er ikke bygget i den rette aand.

Du tænker paa den anden.

Pin mig bare.

Du tror han vilde gjort det saa meget bedre.

Ja naar du aldrig kan slutte med at mishandle mig slik, — huit! Der er han, takk for mig! Og midt for den forbausede ægtemands øine skar hun

avsted, gjorde non kruseduller i luften for at ryste familiestøvet av sig, møtte en anden svale, der kom hende imøte over uthusene og blaanet hen sammen med den ny — væk — væk — som druknet i trods og fryd. Ægtemanden saa ut over kanten paa redet og trodde det hele var en spøk, men da han vilde opløfte en klagesang hadde han mistet mælet.

Saa begav han sig ut i universet for at finde hende igjen.

Dagen efter dukket en spurvefamilie op paa takrenden og skvadret løs: Skrat, skrat, atter en katastrofe paa grund av tidens umoral. Vi tar redet i besiddelse for at forebygge at en uværdig ..... skratt! Og i næste øieblik var begge nede i svaleredet og bodde der.

Det blev ikke den fine, pudsete bygning som før. Spurvene lot traadstumper og hestehaar hænge slurvet ut over kanten — for naar en spurv ser no, saa tar han det med, det kan altid være godt at ha — og hver gang spurvefar hadde været ute og stjaalet no fra en anden fugl, skrøt han av hvor moralsk han var.

Og en vakker dag begyndte smaa pist deroppe at forkynde, at tyvenes familie var vokset.

Men tidlig en morgen kom ogsaa svalene tilbake, og hannen jublet: Jeg har fundet hende tusen mil herfra. Endelig er vi hjemme igjen. Ser du, o min Suleika — dette bygget vi dengang, og her skal et nyt liv begynde for oss to.

Men da møtte spurveparret op med loven i haand og nedla protest.

Efter lange underhandlinger og slagsmaal endte det med, at svalehunnen fløi sin vei med en ven, og hannen lyste forbandelsen over alle spurve og skyndte sig efter, trøstesløs og ensom.

Otte dage efter kom min hvite fuglehund og trak mig hen til væggen under redet, og ganske rigtig — der var gaat en spræk i leren deroppe, — familien var i fare, og spurvefar er ikke bygmester.

Næste morgen kom hunden og vilde atter ha mig med til svaleredet, den smaapep og viftet med halen i den sterkeste sindsbevægelse.

Redet var faldt ned i græsset, fem fjærløse smaa fugleunger laa med aapne næb og snappet efter luft, mens forældrene fløi omkring og skjændte og jamret.

Men i luften over dem skar en svale frem og tilbake og smaagottet sig. «Endelig, endelig! Der er nu allikevel en gud!»

Jeg tok de smaa unger og la dem i en kurv, stod saa et par timer og laget en starkasse, satte en pind til vagle utenfor det runde hullet — en list indenfor, saa kraaken ikke skal naa ned med kloen, og la til slut ungerne paa rikelig straa i bunden. Da jeg kløv op og spikret kassen fast paa den samme plassen hvor redet hadde været, stod min fuglehund med en tænksom mine og viftet med halen, og jeg hørte den si høit og tydelig: Det er rigtig. Det er aldeles rigtig.

Men spurveforældrene var borte. Hadde de begaat selvmord av kummer?

Om natten da solen stod op vaaknet jeg ved et spetakkel utenfor. Det var spurvefar og spurvemor, som sorgen hadde drevet tilbake. Saa hadde de vel undret sig en stund over den underlige kassen — indtil smaa stemmer derindefra hadde lokket dem nærmere.

Jeg stod i det aapne vindu og saa dem pile ind, den ene efter den anden, og indenfor blev der et glædeskor fra gamle og unge, — saa kom forældrene styrtende ut igjen, den ene efter den anden, skytende frem i den blændende morgen som selve den levende fryd — som vilde de ta jorden og himlen til vidne paa, at det er deilig at leve.

Min hvite fuglehund kom og satte forbenene op i vinduskarmen. Den forstod det hele, og jeg hørte den si: Det er rigtig. Det er aldeles rigtig. Selv tyve og røvere blir guddommelige i glæden.

NAAR MAN ER UNDSELIG

NAAR MAN ER UNDSELIG

Det var klart, at slipestenen maatte gaa.

«Dra, kjærring!»

«Aaja, eg dreg da og!»

Det var han Johan Skaret, som stod utenfor den graa laaven og slipte jaa. Og det var hans kone, som drog slipestenen. Det var midt i slaatonnen, og nedover mellem de skaldete berg stupte bakkerne med duvende eng nedover og nedover like til fjæren. Solen skjen, svalerne skjøt frem og tilbake i den blanke sommerdag, og ute mellem fjeldene kom fjorden melkehvit ind fra havet, hist og her med et skib for slappe seil.

Men skal det nytte at slipe, saa maa stenen gaa jevnt og rundt, og hun Siri Skaret var vel ikke for god til at hænge i. «Koles er det du dreg, kjærring!» ropte han i fuldt sinne, knep munden sammen og trykket jaaen ned mot stenen, saa den bøiet sig under vandsprøiten. Saa skar han ansigt mot jaaen, sænket knærne frem og skjøt ryggen ut i en stor bue.

Men han saa ikke til den kanten, hvor konen var. Han vilde ikke høre, at hun stod der og ynket sig.

At slipe er at slipe, og da er det bare en ting om at gjøre, og det er at slipestenen faar gaa.

«Saah! Dra no!»

Og ingen skulde ane, at Johan stod her i al stilhet og syntes synd paa konen. For han var da ikke blind. Han saa godt, at Siri kunde vente det niende barnet hvad dag det skulde være, og derfor hadde han mest lyst til at be hende gaa ind og ta sig en kvil paa sengen en stund. Men slike blide følelser var Johan selv saa ræd, ja naar no blødt og omsorgsfuldt vilde frem i munden paa ham, saa blev han rent raadvild, og saa endte det oftest med at han svelget det hele og gjorde sig sint. Den lange manden med den graabrune skjægdot under haken hadde mer end en gang git ungerne et spark, naar han i virkeligheten hadde lyst til at ta dem paa fanget. Og hadde han været længe borte og kom ind, saa skulde ingen makt i verden faa narret ham til at ta omkring konen og si, at det var da makeløst som hun hadde flidd og stelt det fint i stua, nei han begyndte at drive paa gulvet og klage over gigt og over, at her blev saa dyrt at leve og saa vanskelig at klare sig for smaafolk. Og hele tiden stod hans øine i vand, fordi han maatte svælge og svælge det, som aldrig i verden skulde slippe frem over hans tunge.

Det sprang av lyshaarete unger rundt de smaa husene. Inde i stua var de to mindste røket i klammeri og hylte op. Og alt det der skulde ha mat og klær baade vinter og sommer. Og nu kom

der snart en til. Jaja, det bærer nu til fattigkassen korsom er. «Dra da, kjærring!» hvæset han og svang jaaen over paa den andre siden.

Men da stanset slipestenen. Det var utrolig, men den stanset, og nu slynget han et blik mot konen som for at spørre ka i herrens navn dette skulde bety.

Og der stod hun og saa bønlig paa ham og stønnet rent overgit: «Eg orke itj' meir,» sa hun. «Eg trur eg maa til sengs.»

Han Johan var ikke den, som straks vilde be om godt veir. Han løftet langsomt jaaen, strøk med fingren langs eggen og sa endelig i en halvsint tone: «Tja — naar det er paa den vis!» Og saa maatte han jo svælge et par ganger, og reddet sig endelig ved at snakke om jaaen. «Det kan vel hende han klare det e stonn no!» sa han og svang den over paa akslen og formelig tok flugten nedover jordet for at slaa.

Bryningen klang ut i den blanke sommerdag. Saa begyndte han at meie ned den høie, fugtige eng.

Men han visste jo, at her vilde han ikke længe faa ro, og han følte saa godt, at han nu opførte sig som en unge. Ropte det inde fra stua? Han slog som en rasende. Græsset var jamen tykt, og det kunde trænges. Her blev snart mange munde om melken fra bare den ene kua. I høst kunde han næsten ha fôr til en til. Men saa var det skillinger til at kjøpe en ny?

Ropte det inde i stua? — Han slog og slog, men rendte jaaen ned i sten, ind i sandtue, smaabandte

og brynte igjen og slog saa videre, saa svetten silte. Han hørte hjul borte paa veien, men saa ikke op. Han hadde bare en fornemmelse av sommer — av melkehvit fjord med slappe seil, og garn som hang til tørk nede i fjæren, mens bugten ringet sig ind dernede mellem to næss, med lyse, kjælne smaabølger indover sanden.

Saa! Der hug han et stort skaar i jaaen. Og ingen til at dra slipestenen, siden konen la sig til sengs Nei, nei, naar han Gammel-Erik først er laus, saa kan du like saa gjerne hive det hele og gaa din vei.

Og der har vi det! Der kommer en jentunge løpende. Nu slog han aldeles vildt med den hakkete jaaen. Og jentungen med det lyse haaret fykende om ansigtet, hun var rent forpustet og holdt sig i sikker avstand, men hun fik jo frem, at far maatte endelig komme heim, for hu mor — hu mor var saa daarlig.

Saa! Hadde han ikke andet at bestille nu midt i slaatten. Nei, nei, naar en først skal til fattigkassen saa . . .

Johan strøk sig over panden, svang jaaen over akslen og gik langsomt opover mot huset. Morsk saa han ut, og ingen skulde ane at der i hans indre sat en liten flir: Var det tider til at begynde at slaa, naar hans egen kone la sig barselsyk? Helst vilde han jo ha siddet inde og stelt godt med hende hele tiden, men det e ikke alle som har frimodighet til slikt.

Inde i stua laa konen og smaajamret. Ungerne hadde samlet sig og gjorde store øine og stak en finger i munden. Moren saa paa dem og snudde øinene bort. Her var saa meget som skulde gjøres baade ute og inde, det var ungerne, det var koking og vask, det var slaatten, det var fjøset. Og nu laa hun her. «Du lyt avsted aa faa no hjælp!» stønnet hun, da Johan kom ind.

En unge blev sendt efter en av nabokonerne, og Johan selv begyndte at fli sig og skifte.

«Du gjer deg saa fin!» klynket konen mellem to veer. «Du finn no vel aldri paa at hente jormora. Du maa da begripe at vi klarer oss med hu Berntine den her gangen som før.»

Jau, det forstod sig. Johan var da enig i det. Her var ikke tider til at kaste penger bort paa en jormor! sa han tungt og begyndte at rake sig.

Endelig gik han avsted med stav i haanden og kufta under armen, og han saa rigtig ut som han skammet sig. Møtte han folk, og de spurte hvor han skulde hen, saa saa han ingen anden raad end at gjøre sig sint.

Der var mange smaa stuer paa begge sider av veien, der den tonte hen som en graa stripe langt utover mot Lindegaard.

Men nedenfor grinden til hun Berntine blev han staaende bare et øieblik. Joho, hun kunde være god nok til at kurere baade paa folk og fæ. Men en utlært jormor er nu likevel no andet. Og nu bar det til fattigkassen korsom var. Johan gik videre.

Hun Siri var sliten og ikke ung længer. Det var best at gjøre det som gjøres kan, gik det galt saa fik han ikke en glad dag mer, hvis han bare hadde hentet hun Berntine.

Han var indom paa Lindegaard og laante sig en hest, og han var aldeles rød av undseelse, da han som en anden storkar kjørte i kariol indover bygden.

Jormoren kaldtes frue og bodde i et net litet hus inde ved landhandleren. Naar hun saa en mand komme kjørende i kariol begyndte hun at lægge en anden kjole tilrette i sideværelset — stanset han utenfor havegrinden, saa gjorde hun i farten en liten skindvæske istand, men naar han traadte ind, sat hun for længe siden i gyngestolen og strikket og lot som ingen ting.

Johan Skaret fyldte hele døraapningen og seg langsomt ind. Han tok hatten av, fik frem et goddag, men tuslet længe med at faa lukket døren. Stua dreiet rundt for ham, han var kommet til storfolk og han selv blev bare et kryp.

Hvordan i alverden skulde han faa frimodighet til at forlange, at den fine damen, som sat der, skulde følge med ham hjem til hytterne i Skaret!

«De faar sitte nedpaa, Johan!» sa jormoren, som kjendte hele bygden.

«Aa takk, eg faar vel sitte,» mente han, saa sig om efter en stol nede ved døren og seg langsomt ned.

«Det vart nu et godt veir!» prøvde jormoren og glyttet hen paa ham, idet hun gav gyngestolen et skub og strikket videre.

«Ja, det kunde en trygt si,» mente Johan og fandt en flis i gulvet til at tvinde rundt mellem fingrene. «Det vart et makeløst veir for slaatten.»

Men da begyndte et vægur i mahognikasse at slaa, og Johan forstod hvor aldeles umulig det var for ham at faa frem sit ærind.

«Og hvordan staar det til hjemme?» spurte fruen fra gyngestolen for at hjælpe ham paa glid.

Aa, takk, det stod nu til saa bra, mente Johan og hældet paa hodet og saa frem. «Naar en er frisk og har helsa, saa faar en ikke klage,» føiet han til.

Saa blev der en pause. Hvad i al verden vil manden? tænkte jormoren — siden han gir sig saa god tid? De fleste ægtemænd pleiet saamænd at komme farende med brask og braak og forlange hende færdig til at bli med paa flyvende flekken.

«Det staar vel bra til med kona?» prøvde hun igjen.

«Jo da — det gjorde da det,» svarte han. Det stod da saa bra til med hun Siri — han — han kunde ikke si andet.

Men han sat her og svettet. Han strøk sig over panden og hadde lyst til at gjøre sig sint og skjælde stolene og bordene ut fordi her var for fint. Og ellers saa hadde han mest lyst til at ta flugten eller — eller at begynde at graate.

Jormoren strikket hurtigere og skubbet gyngestolen i en sterkere og sterkere fart. Pausen blev ikke til at holde ut. Hvad vilde manden?

«Hvor mange barn har hun Siri nu?» spurte hun.

«Aa, det er .... hm — det er no mange det — otte trur eg. Der skal baade kost og klea til for en slik skok.»

«Ja, men nu blir det vel bare med de otte da vel?»

«Tja, en skulde nu synes det var mer end nok,» mente Johan og svette sterkere. For nu skulde du se at jormora begyndte at skamme ham ut, hvis han nævnte no om en niende.

«Vil De ha en kop kaffe?» spurte hun endelig for at faa en slut paa det.

Nei, var det saa likt sig — Johan hadde ikke stunder til at vente paa kaffe. Tusen takk — men han fòr nu slik og ràk forbi lel han, og saa — ja saa vilde han bare se indom.

Og da Johan forstod at han nu aldrig fik frem sit ærind, saa reiste han sig og bestemte sig paa at hente hun Berntine likevel.

«Farvel da,» sa han. «Og takk for meg.»

«De har saamæn ingen ting at takke for,» sa jormoren og sat her og maapet, da manden virkelig satte hatten paa og gik ut. Men hun maatte da være blind, om hun ikke forstod, at den arme fyren hadde no paa hjerte.

Johan kom sig langsomt ut gjennem dørene og gik hen til havevegrinden, løste hesten, svinget den rundt og skulde just til at sætte sig opi, da jormoren kom ut.

«Hør nu, Johan — det skulde vel ikke hænge slik sammen at konen Deres har bruk for mig?»

Johan Skaret holdt tømmerne i den ene haanden og begyndte med den anden at klø sig i nakken.

Tja, han visste ikke rigtig — hu Siri laa nu der borti senga og ynka og bar sig, da han reiste hjemmefra, sa han og turde ikke snu ansigtet mot den anden.

«Nei, men du storeste Gud, hvorfor sier De ikke fra straks da, mand!» utbrøt jormoren og vilde fly ind for at gjøre sig istand.

Men da blev Johan rapmundet. «Nei, nei,» ivret han — det var da ikke slik ment. Var det likt. Hadde saasandt jormora no andet, som det hastet med, saa maatte hun for guds skyld ikke hefte sig væk. Ja han fraraadet hende rent ut at umake sig med en simpel husmand som han, det var da slet ikke livet det stod om, hun Siri hadde bare faat slik rendsel over ryggen . . . hm!

«Vent et øieblik, saa er jeg færdig!» sa jormoren.

Johan Skaret sat bakpaa og kjørte langsomt hjemover, altfor langsomt syntes hun, som sat opi. Men Johan var ikke den, som vilde sprænge anden mands hest.

Bakkerne var drøie opover til Skaret, og da de endelig svinget ind til de smaa graa husene hørtes ingen at skrike derinde. Men endnu før de rigtig fik stanset, hoppet jormoren ned og fløi med sin væske i haanden ind ad den lave stuedør.

Men Johan vilde nu først og fremst sætte hesten i tjor og hente en bøtte vand til den, og just som han stod med bøtten i haanden, kom nabokonen ut

og sa: «Du vart saa læng' borte, du Johan, at hu Siri ha itj tid til at vente. Gutten laag saamæn baade vaska og flidd, da jormora kom.»

«Saa!» sa den anden og var ikke den som viste non sindsbevægelse over det. Vel svælget han et par gange, men saa begyndte han at klage over, at den forbandede bøtta var læk.

Han hadde reddet sig ned paa jordet og prøvde at slaa med den hakkete jaaen, da jormoren kom i døren og ropte ham ind.

Og da fik han vel lystre, enda han gruet sig. En ting er, at der blir saa tungt at svælge, naar en ser sit eget barn for første gang, men endnu værre var det at efter hver barselseng blev hun Siri saa ung igjen, ja hun blev akkurat som den sommerdagen da de første gang traf hinanden.

Ute paa dørstenen strøk han hatten av og la den forsigtig hen i gangvinduet. For det er et gammelt ord, at nyfødt gut har ret til hatten av den som han først ser.

Jormoren sat og drak kaffe. Men borte i vuggen var der ingen ting uten en liten dyne og en pute med hvitt. Det var borti sengen han maatte se, og der laa Siri, ung og flidd og vakker igjen. Og nu smilte hun imot ham og hadde et litet rundt barnehode paa skulderen.

«Gratulerer med gutten!» sa jormoren, hun gik hen til ovnen for at skjænke sig en ny kop kaffe.

«Det blir saa mang' at fø paa,» sa Siri og saa paa kallen, som vilde hun snakke ham efter munden.

Johan Skaret stod aldeles hjælpeløs midt paa gulvet. Galt var det at jormoren saa paa ham, men værre var det, at Siri laa der og hadde aldrig været saa ung som nu.

«Aa, det blir nu vel en bit til han der, naar de andre faar sit,» fik han endelig sagt. Men saa langt frem paa tungen hadde aldrig hans følelser sluppet før, derfor svælget han to ganger, saa mot vinduet, mumlet no om at her visst blev regn, og saa snudde han og benet hurtig ut av stuen.

Den graa katta kom smygende forbi væggen. Den var ræd han Johan, for han pleiet at sparke efter den, naar den av matmoren fik en liten sildraape. Det maatte da være bedre, at ungerne fik den melkeskvætten, mente han. Men idag lokket han paa den og sa «kisse mis» og «dakkars katta» og gav sig ikke, før han fik den hen til sig saa han kunde faa stryke den nedover ryggen. Han strøk og strøk, og den svære, sprukne haanden prøvde at være let. For det var nu allikevel konens kind som han tænkte paa.

EN VEN

EN VEN

Jeg fik i foræring en tispe, engelsk setter og præmiert for godt utseende — et nydelig dyr med bløte bevægelser og et ømt uttryk i øinene. Første gang den stod for fugl, og det smald, fløi den avsted som en utskudt kanonkugle, langt, langt mot det fjerne. Tre uker senere blev den fundet igjen flere mil derfra, endnu forskræmt efter skuddet. Den blev et nydelig familiedyr, men jeg tok den aldrig mer med tilfjelds.

Naar vi paa spadserture kunde sætte os og snakke sammen faldt mine ord slik: «Bonni, du er som saa mange av god familie blit et degenerert individ, den eneste redning for dit fine blod er at faa barn med en proletar. Jeg skal se at finde et passende parti for dig saasnart som leilighet gives.»

Jeg traf ham i form av et monstrum av en lawracksetter, stor som en liten okse, med en masse newfoundlænderblod i kroppen. Det var en grobrian av en hund, men jeg tænkte: Der er redningen for min veninde. Kraft og fin-fin svakhet sammen, det blir der no godt utav.

Da Bonni nærmet sig sin nedkomst var der stor

spænding, særlig blandt de yngste i familien. Der blev redet en bløt barselseng for den i en kasse, og selv gik den ofte op i den og la sig paa prøve.

Endelig en dag kom en liten herre paa fem aar styrtende ind i stuen og skrek: «Aa, kom op, kom op til Bonni!»

Snart stod to voksne og tre smaa rundt barselsengen og saa tre blinde nydelige hvalper kravle omkring under morens buk.

Bonni saa op og smilte og slikket sine smaa og dens øine spurte, om vi vel nogensinde i denne verden hadde set maken til smaa poder.

Siden paa dagen kom en smaapike flyvende ind: «Aa, nu er der tre til.» Og mot kvelden var det den unge herre, som ute i trappen ropte aldeles overvældet: «Nu er der tolv.»

I de nærmeste dager trippedes der flittig i trappene op til loftet, særlig av smaa føtter. Og da hvalpene fik øine og begyndte at forstaa sig paa mennesker blev de en fryd for alle i huset, undtagen for kokkepiken, som maatte avse melken.

Jeg gjorde som altid, naar man fra det behagelige kommer over til plikterne: Jeg tok en ferietur. Og da jeg kom tilbake var der bare to store hvalper igjen, som fløi omkring med moren ute i haven. De gjorde ogsaa visitter inde hos naboerne og tygget istykker, hvad de kunde faa fat i, støvler, gulvtepper, talerkener og snipkjoler, som var faldt ned fra snoren, hvor de skulde luftes — og dels betalte jeg erstatningen godvillig, dels dømtes jeg til det av byretten.

Naar mine jagtkammerater saa paa dem, sa de altid fulde av medlidenhet: «En mor som er skudræd og en far, som er halv newfoundlænder, — indbilder du dig at du kan trodse naturhistorien? Slaa dem heller ihjel straks, eller forær dem bort som trøst for tanter og gamle jomfruer. Jagthunder blir de aldrig.»

Det var to hanner, og da den ældste og største av dem hadde dræpt to høns, tre gjæs og en kostbar fasan hos naboen, forærte jeg den bort til en av mine fiender. Den blev svær med en ren ulvekrop og en mægtig busket hale, og den var ikke mer end et halvt aar gammel, da den samlet alle stedets hunder omkring sig til en ren bande, som gjorde røvertog rundt omkring i distriktene. Da der ikke var flere høns igjen gik de løs paa sauer og siden paa mennesker. Min fiende hadde sit navn paa min pleiesøns halsbaand og blev ofte indkaldt for politiet. Han gjorde alt mulig for at faa fat paa hunden og skyte den, men det lykkedes aldrig, og de forskjellige mulkter og erstatningskrav gjorde ham efterhaanden til en fattig mand.

Men den sisste hvalpen beholdt jeg selv. Den blev av et tremandsraad av smaafolk døpt Pan, og den vokste op hos sin mor og nød godt av dens fine omgang.

Med stor bekymring fulgte jeg dens utvikling. Jeg bad til skjæbnen, at den maatte bli som et arvestykke av morens finhet og farens kraft. Et bevis paa racens fornyelse gjennem en klok, videnskabelig

blanding av sundhet paa den ene side og fornemhet paa den anden. Da den hadde revet stjerten av den første hønen, fik den prygl. Da den hadde været indi spiskammeret og gjort rent bord blev den haardt straffet. Den lærte efterhaanden at la et notehefte i fred paa en stol, at melde fra, naar den vilde ut, at vogte et kaffebret uten at røre bollene og at tilgi smaapiker, som kom med et spand i haanden. Av sin mor lærte den at se med foragt paa simplere hunder, at holde sin person uten smuds og at skrape paa døren, naar den vilde ind. Den fik det fineste lille hode, store sorte ørelapper, smukke, melankolske øine og lette, blaa dropler langs det hvite, silkebløte skind. Halen var som en mægtig strudsfjær, benene lange, brystet bredt, en krop utenfor alle regler, men sterk og myk, altid sulten efter at feie avsted i et landskap. Ak, hvordan vilde den vel bestaa den store prøven naar tiden kom?

Jeg tok den med paa rugdejagt og den satte sig ved mine føtter, skjælvende i følelsen av at nu skulde no ske. Da jeg løftet bøssen til skud var jeg spændt paa om morens onde aand vilde fare i den, saa den forsvandt som et stjerneskud. Pang! Men der sat den rolig og saa fra mig til kruttrøken. Tak, min skaper, dette var en seir. Da jeg senere ikke fandt rugden, kom Pan med ett hen og la no for mine føtter, som vilde den si: «Mon det ikke var slik du vilde ha det?» Det var fuglen. Jeg tok hunden i mine arme, og ingen uten vi to var vidne til min sindsbevægelse.

Jeg forærte moren til en dansk godseier, som jeg skyldte en venlighet, og jeg hørte siden, at den efter det første skud var lynet avsted henover de danske sletter og at den siden ikke var til at finde igjen.

Men utover sommeren vokste Pan saavel i visdom som i gode manerer. Naar der blev spillet piano, la den sig utstrakt paa teppet og lukket øinene — et billede paa lytten og fuld hensmelten i tonernes riker. Dagen efter kunde den komme og bite sin matmor i skjørtet og prøve at trække hende hen til instrumentet paany, hele tiden viftende med halen og med bønlige øine. Den hjalp barnene at bære ved til kjøkkenet, og naar de danset paa gulvet kom den straks og vilde være med. Naar de om morgenen gik tur opover veien, ledet den toget, idet den trak den ældste piken efter skjørtet, kry og smaadansende over hvor flink den var. Nu og da stanset den for at lægge labbene paa hendes skuldre og faa en kyss. Den blev et menneske i huset, som indsmigrede sig hos alle som kom paa besøk, og naar de senere skrev breve, stod der altid: Hils Pan. Hvis et medlem av familien var daarlig en dag vilde hunden ikke æte, men laa foran sengen og sturet. Jeg reiste bort en tur, og den fulgte til stationen og sat igjen og hylte, da toget dampet bort. Naboene fortalte siden, at den hver dag, mens jeg var borte, kom ned til det samme tog og sat der for at vente.

Og endelig oprandt den første jagtdag i august.

Gamle Kjorstaen er en hvitskjægget veteran blandt jægere og hunde-dressører, han er som en profet at se paa, og hans spaadomme om aarets vildt slaar altid til. Han siger at oprindelig var det hundene, som burde være herrer paa jorden og at mennesket er skapt som disse dyrs tjenere — han om det.

Vi vandret indover den røde lyng-vidde med hundene i lænke, Kjorstaen med en gammel øvet gordonsettertispe og jeg med Pan. «Naa tænker jeg vi slipper,» sa Kjorstaen og stanset.

«Pan, min ven og min søn, nu er øieblikket kommet. Bry dig ikke om at jeg skjælver, det hele beror jo paa dig.»

Den brune tispen begyndte at snuse paa en tue, men Pan gjorde non hopp som for at nyte friheten og stanset saa med løftet hode. Den indsuget synet av himmel og fjeld, den tok vidden i besiddelse, den lot rummet og avstandene bølge ind i sin sjæl, endelig var den kommet dit, hvortil dens vage drømme hadde higet. Se nu begynder den at springe, nu er det gallop, den farer avsted som en hvit sky henover tuer, kjær, lyng, ned og op, forsvinder, men dukker frem, mykt, utrættelig, med strudsfjæren som en vaiende fane. Hvad behager — der blir bevægelserne langsomme, nu synker ryggen ned, nu smyger den frem, som forbauset over sin egen forsigtighet. «Den har fugl,» sa Kjorstaen. «Kom hit Flora, avsted og hjælp til da, tosken.»

Der stod Pan. Med det ene forben løftet og halen ret utstrakt, med hodet litt til den ene siden,

fastnaglet, skjælvende under magter i sit eget væsen, som den ikke selv forstod. Men forfædrenes gode aander hadde idag vaaknet for alvor, den gode arven hadde seiret, her stod den, som lyttet den efter de dødes stemmer.

Den blev meget forbauset over, at det var fugl, hvis lugt hadde naglet den fast, og da skuddet smaldt og rypen dat, blev Pan staaende og grunde. Saa sendte den mig et blik som sa: «Nu forstaar jeg det.»

Et par dager efter sa Kjorstaen: «Nu er hunden din fuldt færdig.»

Den hadde en feil. Naar en kamerat hadde været den første til at faa stand, fòr den hen og kastet sig foran den for at berøve den æren. Alle talenter er misundelige.

At vandre alene indover vidden med bøssen under armen og hunden skytende hit og dit, med landskapet bølgende foran dig, blaat av fjeld, blankt av tjern, brunt av lyng, rødgrønt av den falmende birkeskog, og over det hele den uendelige, lysmætte augusthimmel! Du inddrikker den brede ensomhet og føler dig styrket av den, du gaar ansigt til ansigt med evigheten og din egen sjæl. Og lægger du dig for at hvile litt med hodet mot en tue av sprød mose, da er det som du føler jordaanden og himlen smelte sammen og vælde ut og ind av dit hjerte.

At se Pan slaa ut og lægge metode i sit arbeide, farende som et hvitt ziksak henover lyng og kjær, saa pludselig standser den og opdager, at der bakut

ligger en haug, som den har glemt at undersøke: «Død og pine,» siger den høit og farer tilbake og undersøker haugen. Saa gjenoptar den sin krydsen hit og dit, utrættelig frisk, som om bevægelsen bare er jubel, time efter time, hele den lange dag. Og saa — midt under den vildeste fart braastanser den, naglet fast saa pludselig, at et bakben blir igjen i luften, og den tør ikke trække det med. «Stille, stille til min herre kommer, for skræmmer jeg fuglen op, saa klapper han mig ikke efterpaa.»

Men nede i bygden kan dagene være lange for en jæger, som er for stolt til at ræke omkring hos naboen. Først naar tiden kommer, da dens herre skal spadsere, blir der opstyr og hyl av glæde. Og en vakker dag ser den, at fjeldstøvlerne smøres igjen. Hvad? — Er det alvor? siger den og vifter med halen. Dagen efter ser den sportsdress og rypesæk bli lagt frem — aa det bærer til fjelds. Hei, hei! Ethvert av familiens medlemmer faar et par labber paa skuldrene og et slik i ansigtet — og saa hyler den og klynker den resten av tiden til det bærer ivei.

Der stod en dag en treaars hoppe paa gaarden og vilde ikke la sig sko. Den steilte, slog, kastet sig ned, var ikke til at styre for hele fire mand. Det varte en time, to timer, mændene svette, hoppen skummet. Pan sat og saa paa. Endelig gik den hen til det skjælvende dyr, løftet sig paa bakbenene og slikket hoppen beroligende om mulen. Det var som den vilde si: «Kjære ta nu dette her

en smule fornuftig — det er slet ikke no at være ræd.» Og virkelig — i næste øieblik stod hoppen rolig og lot sig sko paa alle fire ben. Og i nærheten sat Pan med en mine som vilde den si: «Der kan Dere se! Jeg maa jo ta mig av alt sammen.»

Der laa en kat en dag og lurte paa en linerle, som sorgløst hoppet og vippet omkring paa gaardsrummet. Ingen saa at ogsaa en anden laa paa lur, men ret i vinkel av kattens skudlinje. Og i det samme pus skjøt avsted for at slaa kloen i fuglen, saas et hvidt lyn henover gaarden — Pan kom akkurat tidsnok til at avskjære katten og redde fuglen. Derpaa saa den sig om med en mine som vilde den si: «Det blev der ingenting av. Den der linerlen er en veninde av mig.»

Det var utpaa høsten en kvæld, at Pan inde paa fjeldet blev træt, føtterne var saare tilblods, og det var tiende jagtdag. Da den gjorde en feil og fik skarp tiltale, følte den sig saaret og gik simpelthen hen og la sig paa bakken. At blaase i pipen, at true, at lokke, at bede, friste med smørogbrød, det var altsammen forgjæves. Den var krænket i sin æresfølelse, og dens blik sa: «Naar det er paa den maaten, saa kan du ha det der.»

Jeg maatte forlate den, da det blev mørkt, og først den næste dagen kom den langsomt og værdig vandrende ind paa gaarden. Men siden behandlet jeg den altid med respekt og i en høflig tone.

Kommer den en dag dyvaat hjem fra jagten vet den at en god veninde venter paa den med varme

i kjøkkenet og no godt i et fat. Det er pus. Og naar Pan har ædt sig mæt og synker sammen træt og slap i sin seng, begynder katten det møisommelige arbeide at slikke den tør over hele kroppen. Og siden lægger de sig til at sove sammen med armene om hinandens hals.

SNILDALINGEN

SNILDALINGEN

Han var bjørneskytter og skindfældmaker og smed, og han bodde over i Strandbygden, langt derbortenfor den milebrede fjorden, hvor gaardene blev saa smaa, at de knapt var til at sanse med bart øie.

«Pas dig!» sa kjærringene, naar de vilde skræmme en unge — «hvis du itj er skikkelig, saa kjem Snildalingen og tek deg.»

Det grøsset jo i én, men allikevel stod vi gutter og saa over fjorden som mot et eventyrland. Heien derborte krummet sin graa hvalryg mot himlen, skoge mørknet i revner og daler. Der — derborte gik han omkring. Kanske var han i heiene med flinten i denne dag, og netop i dette øieblik tok han rygtak med en skadeskutt bamse. Huf! Det endte naturligvis med at enhver gut med selvagtelse maatte lure sig til no krudt — og gevær gaar det som bekjendt an at lage av nøklepiper. Pang! Nu blev det bjørnejagt ogsaa paa denne side av fjorden.

Men søndag morgen kom en flok baater med kirkefolk roende over til oss, og ikke før steg Strandbyggerne iland, før enhver kunde se, at det var et underjordisk folkefærd. Paa disse kaller og kjær-

ringer var der likesom vokset mose. En tyveaars gut var like saa gammel som sin bedstefar. Gamle og unge mænd dubbet avsted med bust paa haken, fremstaaende knær og de store hatter hængende lavt ned i nakken. Unge jenter rugget ivei med miner som gamle kjærringer og mindet om sjøfugl paa land.

Men imellem dem gik en rank gubbe med gulhvitt haar helt ned paa skuldrene og var rigtig et syn at se. Han kom som like ut av en troldhaug. Den korte trøien hadde sølvknapper og var hespet sammen med hyssing, knæbuksene var av skind, tærne stod ut av støvlerne, og paa baken dinglet en stor tollekniv i slire. Ansigtet med den krumme næsen og de vasne øinene var skrukket som næver, og skjægtjavserne hang spredt ned fra hake og kinder og mindet om skogsnar paa en hei.

Det var bjørnekongen. Det var Snildalingen lyslevende.

Han sa selv, at han bare var saa vidt de nitti aar, men gamle folk paastod at det samme hadde han sagt saa længe de kunde mindes.

Men endnu stod han fra tidlig om morgenen og hamret i smia, og i den ene kroken av rummet stod sengen, i den anden sat hans gamle tuftekjærring og spandt den fineste uld.

Men best som det var — saa kom det over ham. Saa maatte han ha fat i flinten og faa niste i skræppa og sætte til skogs. Det ropte paa ham, sa han. Fotlaget var let endnu og øiet laa fremdeles godt paa sigtet. Og hvorfor skulde kjærringen

spørre naar han kom igjen? Det visste han jo ikke. Det gaar an at sove i en kløft. Det gaar an at æte av skræppa, der godt vand rinder forbi. Snildalingen kom ikke tilbake, før der var fred paa skogen.

Fem og nitti bjørner hadde han alt tumlet i bakken, og vorherre kunde vel ikke ville lægge ham selv overende før hundredtallet var fuldt.

Hvad hadde han vel oplevet i disse lange aar? Det var nu først og fremst den vanlige historien om den skadeskutte bjørn, som sætter løs paa jægeren. Det næste skud er ikke færdig. Det tar sin tid at lade en flintelaas. Der skal krudt i et maal, saa skal det i løpet, siden er det stry at stoppe efter — saa kulen at trykke ned med ladestokken, og endelig er det fængpanden, som ogsaa maa ha sit krudt. Det tar sin tid. Det er ikke sagt bamsen har folkeskik nok til at vente. Men det gaar an at flytte paa sig, ja rent ut sagt at lægge paa sprang. Det gaar an at rende avsted og samtidig at lade gevær — over stok og sten, over lyng og myr, hele tiden med brask like i hælene. Men det gaar an samtidig at lade. Og saa — at snu sig og skyte rigtig — det skal der sindsro til. Glipper det ogsaa nu, saa er det tollekniven og rygtaket igjen.

Der gik en jente inde paa heierne derborte og gjætet kjyr, da en binne kom sættende og slog under sig en kvige. Jenten tok en staur og vilde skræmme udyret bort, men da kom bjørnen sættende like paa jenten. Hun tok flugten, hun sprang, hun stupte avsted, men en lab slog hende til jorden

og flækket huden bakover næsen og panden. Jenten hadde sans og samling nok til at ligge stille og holde pusten. Bjørnen snuste til hende, men da den trodde hun var død, saa lusket den bort. Først ut paa natten kom jenten til folk, og da bar hun sin egen hovedhud i hænderne.

Da Snildalingen fik høre dette, stod han og raket sig og skulde til bryllup. Men nu strøk han saapen av, lot skjægstubberne staa paa den ene siden, tok skræppe og flint og satte paa skogen. «Det skal hun dyredød itj ha gjort for ingen ting!» sa han til kjærringen.

Denne gangen var han borte i to døgn. Han kom hjem med en brukket arm og klærne i filler, og nu maatte konen hjælpe ham tilsengs. Men en uke efter var han oppe igjen, fik laane hest og drog til skogs og kom saa kjørende hjem baade med binnen og dens to unger.

Men jenten het fra da av bjørnejenten, og hendes næse og pande blev altid rød som en flamme. Hun er nu gift ute paa Hitra og er bestemor.

Den værste slagbjørnen, som Snildalingen kom ut for, det var nu allikevel én, som gik med bukse og trøie. Det var en tater, som het Fante-Lars. Han hadde begaat sit fjerde manddrap og blev jaget over hei og skog av den ene lensmand efter den anden. Men den, som tok ham, det var Snildalingen, og ind paa lensmandsgaarden kom han kjørende med knegten, som hadde faat hænderne i jern.

Fanten sa, da han blev sat i lensmandsarresten: «Den bjønnen du skaut den her gangen, Snildalingen,

den er bare skaskotten. Men det kan hænde du træffer han en gang til.

Samme natten brøt han sig ut av arresten og satte paa skogen.

Og en uke senere var Snildalingen ute efter bjørn, og just som han sitter og faar sig mat under en gran, trær fanten frem, flirer stygt i skjægget og lægger an paa ham med et gevær.

«Nu faar vi gjøre op regnskapet da, Snildalingen,» sa fanten.

Men geværet klikket, og i næste øieblik var det Snildalingens bøsse, som smald.

Tateren stupte og laa død paa flekken. Snildalingen gik hen og tok fra ham det digre gulduret, som han visste han hadde i vestelommen. Men skuddet hadde nok varslet hans kammerater, for det begyndte at lyde fotlag og rop like i nærheten, og Snildalingen var ikke sen til at ta foten paa nakken.

Aaret efter gaar han saa omkring paa Trondhjems marked, da en fremmed kar dukker frem av mængden og sier ind i øret paa ham: «Du skaut en bjønn ifjor du, Snildalingen, og du fik bare flaad den paa den ene sia. Men den andre var mye fetere.» Fremmedkaren kom sig bort i trængslen, og Snildalingen skjønte, at den fanten han skjøt aaret i forveien, han hadde nok hat pengeboken paa den motsatte siden av urlommen.

Folk mente forresten, at bjørnen paa skogen hadde god rede paa Snildalingen og streifet urolig omkring, naar den visste han var ute med bøssa. Men et aar

laa gamlingen non uker tilsengs, og da begyndte vel bamsefolket at undre sig over, hvor det blev av ham. Den første dagen, Snildalingen var oppe, stod han i vinduet og saa opover fjeldet. Best som det var, saa sa han til kjærringen: «Ta hit børsa!» Hun saa gjorde. «Men ka skal du med den her i stua?» spurte hun. «Eg meine det er en bjynn, som staar oppaa berget der og kjiker ned for at sjaa om eg er heim',» sa han og lurte vinduet op og tok sigte. Det smald, og i næste øieblik kom en lodden krop tumlende nedover stupet. «Der fik han da sjaa, at eg er frisk igjen,» sa Snildalingen.

Saa var der en vinter, der hændte no i Trøndelagen, som skaket sindene op over mange bygder. Der kom en kvitbjørn drivende paa et isflak oppe fra polhavet, og utenfor Namdalen svømmet den iland og begyndte at se sig omkring. Naa, den skjønte nok, at den nu var kommet til et nyt land, for der steg røk tilveirs fra de smaa mørke isberg, og levende var det paa veiene, og den var sulten efter den lange reisen. Det gjaldt at finde no, som kunde smake. Først møtte den en liten jente, og hun smakte jo godt nok, men den blev ikke mæt. Den møtte en hest og en mand. Hesten forslog jo en del, men manden kom sig unda. Kvitbjørnen fik nu mot til at undersøke det nye land nærmere. Der kom folk og skjøt paa den, men de dristet sig ikke saa nær at det monnet. Den fandt det allikevel best at holde sig avsides paa lyse dagen, men om natten var den flittig paa færde, den gik ind i fjøs, og den

prøvde at komme ind til folk, og der blev stadig en hel del at livnære sig av. Den kom til nye bygder, og stadig var her fuldt op av mat. Men over halve landet gik der nu en rædsel. Folk sov ikke mer. Udyret kunde dukke frem paa steder, hvor en minst ventet det. De mest navngjetne skyttere satte avsted i flok og følge, men naar det store, kvite beist viste sig, saa trodde de det var han Gamle-Erik sjøl, og saa kastet de geværene og tok tilbens eller de skjøt bare i hyt og veir. Tilslut begyndte presterne at bede i kirkerne om at vorherre maatte fri oss alle fra den store landeplagen, som var sluppet løs.

Kvitbjørnen var kommet til Stenkjærkanten og begyndte at befare Indherredsbygderne. Den agtet sig antagelig like til Trondhjems by. Der blev kommandert ut soldater, men de traf den ikke, hvormeget de end gik frem i skytterlinje over alle aaser. Tilslut bestemte kongen, at den som kunde faa livet av kvitbjørnen, han skulde faa tusen specidaler og en stor medalje at hænge paa trøien.

Snildalingen var da gammel og skral, men en dag kom han ind fra smia og vilde ha niste i skræppa. Konen bad og tryglet ham om ikke at gi sig ut i et nyt vaagestykke, men gamlingen stak en tobaksrul i lommen, fik flinten paa nakken og strøk. Da var kvitbjørnen allerede naadd til Melhusbygden og kunde naarsomhelst være ventendes paa den her siden av fjorden.

Snildalingen blev længe borte. Han søkte indover skoge og fjeld. Det var senhøstes blit, og nætterne var lange. Han laa mest ute med geværet i spænd.

Folk hørte han hadde været nede i Gjeitestranden og faat ny niste i skræppa. Den gamle konen gik hjemme og kunde hverken æte eller sove. Nu hadde han snart været borte i over en uke.

Men tidlig en morgen traf endelig Snildalingen udyret oppe paa aaserne inde ved Orkedalen. Bamsen laa under en gran og sov. Snildalingen trak for sikkerhets skyld blykuglen ut av geværet og stoppet en sølvknap ind. Men han skjøt aldrig paa sovende dyr. Han kremtet, idet han tok sigte, for at varsko den anden part om, at nu var han da her. Men bjørnen bare snorket og sov. Da maatte skytteren ta tilorde og snakke til den. «Vaakn op no, bamse,» sa Snildalingen. «Vaakn op, din kuflaaar, din manddrapar du er. Her staar eg, og nu faar vi gjøre op regnskapen, vi to.»

Saa vaaknet jo udyret og var i næste øieblik paa to ben og kom sættende. Snildalingen sa siden, at det var det eneste øieblik i sit liv, at han skalv en smule paa haanden. For han syntes, at beistet rak like op i himlen. Og da det smald, lød der et brøl, saa grener dat av trærne og skytteren seg i knæ. Men bjørnen tumlet. Sølvknappen hadde truffet den like mellem øinene.

I en glorie av slike bedrifter var det Snildalingen steg iland, naar Strandbyggerne kom til kirke. Han gik endnu rank som en soldat. Tærne stak ut av støvlerne, tollekniven dinglet paa baken, ansigtet var rynket som næver. Selv sa han, at han bare saavidt var nitti aar, men gamle folk paastod, at det samme hadde han sagt, saa længe de kunde mindes.

EN ERINDRING OM HAN PER

EN ERINDRING OM HAN PER

Han Per er i byen.

Aha, da visste vi alle at det var han Sivle-Per. Han tiltalte alle med du, og for alle, som kjendte ham, kunde han blot hete Per.

I de siste aarene før han døde dukket han op i hovedstaden med lange mellemrum, baade vinter og sommer i den samme graa, bredskyggede hatten og den graa slængkappen, som begge bar merker av støvete landeveier og jernbanerøk.

Ingen glemmer dette ansigt med det korte helskjæg, kobberbrillerne, og den buklete panden, som smalnet saa sterkt av mot haaret. Hans stolthet var at de tykke øienbrynene var vokset sammen over næsen. «Det er varulvsmerke,» sa han. «Og det er bere eg og han Eigil Skalagrimsøn, som har hat det slik.» Hans ansigt lyste altid av en fugtig varme, og naar han kom op fra vestbanen med sin reisekuffert i haanden, syntes han at ha det saa uhyre travelt, men i virkeligheten kom han for, efter det lange landophold, at føle litt av byens hastige rytme igjen.

En av hans venner kom en morgen ind paa Grand

og fandt ham sittende midt i den halvtomme kafe med et tømt ølglas foran sig. Hatten sat dypt nedover ørene, og brillerne stirret tungsindig ned mot en pakke papir, som han hadde liggende over knærne.

«Skitt med humøret, Per?»

Sivle var en sprogkunstner, enten han skrev riksmaal, landsmaal eller Vossemaal, men i den daglige tale blandet han disse tungemaal sammen, og ordene kom fra øst og vest efter som han trængte en saftig glose.

«Aa reis du til Helsingland,» sa han. «Verden er bare edik og salt, og fins der et ærligt kryp under sola saa maa det vera meg sjøl. No har eg slitt trappene hos den ene forlæggaren etter den anden og blet hiva paa dør overalt, og no tilslut saa bau eg fram boka mi for fem lumpne kroner, men trur du ikkje de vriompeisa seg da og, de fordømte Israels jødepak. No sat eg netop og venta paa en slarv som kunde betale øllet mit, og akkurat — der kom du.

«Er det en ny bok du har, Per?»

«Aaneimæn om det er. Det er samanskrap fraa julebla og aviser, det er bazar — fest — jubilæumslyrik, og skrøner fraa Voss og salmar til fesjaa. Noko er bra, mesteparten er møkk, men det er ialfald godt nok til det rakk, som heite publikum.

Nu var der netop paa den tiden kommet en ny forlægger til staden, som het Erickson. Han var svensk og hadde været boktrykker og methodistprest, grosserer i tvilsomme billedkort og reisende i Eskilstunas

jernvarer. En alsidig herre med opsparte midler og store planer. Han hadde faat leiet lokaler og ansat en mand, som han kaldte kontorchef, og en dag satte han sig tilrette i sin skrivebordstol med den anden foran sig og sa:

«Nå, ska' vi så börja at förlägga?»

«Ja, men da maa vi ha litteratur — diktere.»

«Hva' finns det för skalder i Norge?»

«Tja — der er en som heter Bjørnson.»

«Skriv upp Bjørnson!» sa han og rakte kontorchefen en blyant.

«Og en som heter Jonas Lie.»

«Notera Jonas Lie.»

«Og Kielland.»

«Utmärkt. Kan vi inte ta Kielland i telefonen?»

«Og Henrik Ibsen.»

«Mycket bra. Kan vi inte be den der Ibsen at titta innom på kontoret här?»

En dag kom en nygift forfatter op og tilbød at oversætte Dickens for ham.

«Utmärkt. Bor Dickens här i Kristiania?»

«Nei, Dickens var englænder.»

«Ja saa får vi telegrafera til honom om authorisation.»

«Ja, men Dickens er død.»

Kontrakten var snart avsluttet. Oversættelseshonoraret skulde være fem kroner pr. manuskriptside for hele Dickens, og begyndelsen skulde ske med Oliver Twist.

Forfatteren reiste til utlandet, og pakker av manuskript begyndte at komme, store pakker, det var jo

fem kroner pr. manuskriptside — endnu flere pakker, og det var stadig Oliver Twist. Forfatteren tænkte vel som saa, at var Dickens bred paa forhaand, saa skulde han ialfald ikke beskjæres. Tilslut laa der en vældig haug av beskrevne ark foran hr. Erickson og alt sammen var Oliver Twist.

«Hør,» sa forlæggeren til sin kontorchef — hur många böcker har den der Dickens skrifvit?»

«Aa, det er vel et halvt hundrede ialt.»

Hr. Erickson sukket og tørket sig over panden. Næste dag kom der en ny pakke manuskript, og det var stadig Oliver Twist.

Hr. Erickson blev søvnløs. Og da han næste gang fik følgebrev paa en pakke paa mange kilo, gik han i sin fortvilelse hen og telegraferte: «Behag at avsluta Oliver Twist.»

Nu sat Sivle og hans ven paa kafeen, og de bestemte sig paa at til denne forlæggeren vilde de gaa op og gjøre en forretning.

Det bar op gjennem mange trapper i en ny gaard i Grændsen.

«No lyt me gaa ærligt tilværks,» sa Sivle. Me lyt segja ifraa um, at det meste ha vore trykt før.»

Men hans ven var en samvittighetsløs person. For øieblikket tænkte han kun paa at skaffe Sivle et eventyrlig honorar, saa fik det bli forlæggerens egen sak at vinde eller tape paa det.

«Nu er du saa god du holder kjæft, mens forretningen staar paa,» sa han. «Jeg tror det sikreste er, at vi siger du er stum — døvstum.»

«Gaa laus,» sa Sivle.

Hr. Erickson var en kjæmpe, høflig og formel, altid med spraglet vest og lang redingot, og sent og tidlig med en cigar i munden. Han stod i sit «lagerrum» og kjek ind i en reol, da Sivles ven traadte hen til ham.

«Nu kan De tro jeg har skaffet Dem en stor dikter paa forlag.»

«Mycket venligt,» sa hr. Erickson og pustet en røksky frem i luften. «Är det Bjørnson eller Ibsen?»

«Nei, død og pine, det er no endnu bedre. Det er Sivle — Per Sivle. Ja De kjender ham naturligvis — De har læst ham . . . . .»

«Naturligtvis!» sa Erickson, han var ikke den, som tapte fatningen over et fremmed navn. «Är han med herupp?»

«Ja, han sitter i Deres forværelse. Men som De vet kan han ikke snakke. Ja De kjender naturligvis fra literaturhistorien, at Sivle er døvstum?»

«Naturligtvis,» sa hr. Erickson og flyttet cigaren over i den anden mundvik.

De to herrer gik gjennem det ytre kontor, hvor Sivle sat og saa ut til at ville reise sig og ta ordet.

«Stum — komplet stum!» gjentok hans ven og sendte ham et blik. Sivle svælget sin bemerkning og smilte usikkert til hr. Erickson, som stod og bukket, meget beæret over at ha en stor dikter indenfor sine døre.

«Förstaar han hvad jag säger?» spurte hr. Erickson.

«Nei — ja kanske han kunde læse paa læperne, hvis De snakker tydelig.»

Og den svære mand med det krøllete haar og den lange redingote rystet nu Sivles haand og ropte med vældige læpebevægelser: «Jag är mycket charmerad av Er genialiska poesi!»

Sivle sukket og svælget no, som han gjerne vilde ha sagt. Saa gik hans ven og forlæggeren ind i chefens kontor, hvor de tok plass i dype, skindbetrukne lænestole.

«Her er altsaa manuskriptet,» sa den samvittighetsløse unge mand. «Det er et av Sivles dypeste verker. Jeg tar ikke i betænkning at paastaa, at det er epokegjørende.»

Hr. Erickson veiet manuskriptet i haanden som for at taksere dets indhold. Saa bladet han i det, tællet linjerne paa siden og bokstaverne paa hver linje og sa som den erfarne boktrykkersvend:

«Det kan bli en bok paa tio ark.»

«Elleve — lad oss si elleve.»

«Tio. Och priset?»

«Femten hundrede kroner for første oplag paa to tusen er jo røverkjøp.»

«Tusen!» sa hr. Erickson. «Inte en øre mer end tusen.»

Forretningen blev avgjort, vennen underskrev kontrakten paa Sivles vegne og ba om at faa pengene utbetalt i en tusenkroneseddel. Det fik han, og stolt vandret han ut av kontoret til Per.

«Stum!» gjentok han. Sivle hadde atter reist sig

og saa ut til at ville si et ord, da hr. Ekickson kom efter og begyndte at bukke for ham. Men endelig lot han sig av vennen hale avsted, og da den ytterste døren saavidt var lukket bak dem buset han ut: «Ka fanken er det her for gaukeri!»

«Stille, min ven. Stumme diktere bander ikke. Men hvad vil du nu ha for boken?»

«Boken. Du vil da ikkje bilde meg ind, at eg faar penger.»

«Er du fornøid med fem hundrede kroner?»

Sivle maapet. Han hadde aldrig faat saa mange penger for en bok. Han flyttet paa brillerne og stirret paa den anden..

«Er du paa spel, mand? Er du reint paa spel!»

«Vil du ha seks hundrede kroner?»

«Nei hør no, staa ikkje der og driv gjøn med meg, fordi um eg er fattig. Lad meg faa igjen manuskriptet mit og det fort.»

«Vil du ha syv hundrede kroner, Per?»

«Aa reis til Bloksberg. Trur du eg vil staa her som en nar for deg. Hit med boka, ellers tek eg og banke deg op.»

«Vil du ha otte hundrede kroner, Per?»

«No ska eg segja deg, din Luzifers yngel du staar der, at hvis du trur du har meire talent end eg, og at du kan haane meg av den grunn, saa tek du jammerleg feil. Og no er eg fatig nok til at vera erleg, og derfor segje eg deg eit sandhetsord! Du er et fæ! Et talentlaust null for Guds ansigt. Ein paafogel, ein ape, ein dromedar. Vil du saa hit med boka?»

«Vil du ha ni hundrede, Per?»

«Nei, saa bitterdø trur eg ikkje eg pryle deg lel!» Og i det samme fik vennen et grep i skuldrene og en lusing.

«Stop, stop, Per! Husk du er stum.»

«Reis tel . . . . .!»

«Ta heller den her! sa vennen, idet han halte tusenkronesedlen frem og foldet den ut for den andens ansigt.

Der blev en pause. Per stirret paa vennen og paa sedlen, flyttet paa brillerne og stirret paany. Saa kom han et skridt nærmere, som om et mirakel trak ham, men saa veg han uvilkaarlig baklængs igjen — som kunde det være resikabelt at komme for nær.

«Hæ — din skurk! Du vil da ikkje paastaa, at den der er min?»

«Per, Per, du kan kjøpe dig et slot. Den her er din!»

Det tok en stund før han vilde tro det var alvor. Men siden begyndte han en slags dans. Og tilslut var det vanskelig at faa ham helskindet nedover de mange trapper. For nu var han i en sindstilstand, da han vilde ta alle etager i ett hop.

En times tid senere kom hans ven tilfældig forbi Norges bank. Og hvem er det vel som staar der i dype funderinger uten han Per? Og det papiret han stirret saa grundende ned i, det var den store pengeseddel.

«Nei er det deg!» sa han. «Ja enten du trur det eller ei, saa er den egte.»

«Har du været i selveste Norges bank og forhørt dig om det?»

«Det var saa utruligt,» sa han. «Og ein er aldrig forsigtaug nok.»

Men senere paa dagen fandt vennen ham sittende paa asfalten oppe paa Karl Johan. Han sat med hatten paa snur og sang, og i fanget hadde han en kurv med fire kyllinger i, som han hadde kjøpt av en bonde for hundrede kroner. For bonden er landets merg, sa han — og han treng studnad, og vi rikfolk lyt hugse paa det.

Hvor længe Per var rik, er ikke godt at si. Men hver gang han senere traf sin kamerat, ropte han: «Sjaa der har vi falskmyntnarn. Eg bannar paa du kan laga pengane saa snedaugt at sjølveste Norrigs bank ikkje er god for at knipa deg.»

— — —

Forlæggeren gik fallit.

DET FORJÆTTEDE LAND

DET FORJÆTTEDE LAND

Der var en liten prat mellem hoppen, hunden og den graatærnede katten. Og den foregik bak fjøsvæggen paa den lille fjeldgaard, som laa saa bratt deroppe i aasen, at det saa ut som de graa husene med jordlappen omkring var hængt op paa væggen til pynt.

Det var en gulblak fjordhoppe med stor buk og hængende hode. Den slog med den svarte halen efter fluesværmen, sænket øienlaakene i sløv dovenskap, nu det var søndag, og pustet langt og befriende ut, fordi den stod paa en liten plet, som var flat, og fordi der i øieblikket ingen verdens ting var at bære eller trække.

Den graa, stumphalete fæhunden laa under laavebroen med snuten paa labbene og hadde god skygge. Og katten den graatærnete sat oppe i det aapne fjøsvindu med halen ringet om sig og speidet efter et paaskud til at ærte de to.

«Det blir nok en hete imorgen ogsaa,» sa katten endelig og saa mot himlen. «Det blir tungt at trække høilassene inde fra heiene.»

Hoppen lot som ingenting og lukket øinene helt i, men sukket.

«Jeg skulde heller tro, det blev regn,» gjæspet hunden og slog i det samme efter en nærgaaende klæg. «Futt! Holdt han ikke paa at rende naalen sin ind i næsen min den der idioten!»

Du begynder at bli skral du ogsaa nu!» sa katten over til hoppen. «Du er ikke netop saa langt ut over ungdommen, men benene dine er alt skjæve som paa en sagbukk, og pusten din er som paa en træskemaskine. Det er som jeg bestandig sier — det er bakkerne. Herregud, vort liv er da ikke andet end bakke op og bakke ned, saasandt vi skal røre litt paa oss. Jeg vil ikke si no ondt om mor og far inde i stua, var det likt sig, — det mente jeg ikke — men skjæve og skakke er de da blit baade hun og han, og hvad er aarsaken til det, hvis det ikke er bakkene. Nei, du, sæt om vi var nede paa flatbygda? Sæt bare det! Naar de dernede gaar, saa maa vi klyve. Naar de kjører, saa maa vi bære. Det gaar værst ut over dig, Blakka, og andet var det ikke jeg vilde si.»

«Det er sandt nok,» sa hoppen og løftet saavidt paa øielaakene. «Kunde vi endda bruke vogne med hjul under, men det er for brat sier han far derinde. Og en træmeislæde med lass, det er tungt paa sommerføret, især mot bakken — det kjendes baade i benene og i brystet, det skal være visst.»

«Det blir værre jo ældre du blir,» sa katten og slikket sig om munden.

«Men forresten kan vi nu komme til at flytte allesammen en dag,» føiet hoppen til og lukket øinene for at kunne drømme om det.

«Flytte!» sa katten og reiste hodet, saa øinene blev runde. «Tror du, de tænker paa at flytte?»

«Mor og far inde i stua har snakket om det, naar de sat inde i slaatten og aad og kvilte sig,» sa hoppen. «Men de sa ogsaa, at hvis ungerne stryker sin vei og ikke saa meget som skriver hjem, saa er det bedst at slaa flytningen ut av hodet.

«De vil da aldrig flytte!» sa Pasop og saa ut over bygden dernede. Og for en hund var det nu ogsaa aldeles makeløst heroppe. Den kunde sitte i maanekvældene og huje og skjændes med hele bygdens hunde, og i solskinsdagene hadde den oversigt over alt som hændte vidt og bredt omkring. Og paa den brede fjorden foran fjeldene krøp der underlige insekter frem og tilbake, som de kaldte skibe. Nei heroppe fra kunde man da holde rede paa den hele vide verden.

«Det skulde nu allikevel bli underlig at flytte med sjølfolket ned paa en gaard med flat jord,» sa hoppen lavt som om den drømte en gammel drøm. «Naar en drar en vogn nedpaa de jevne veiene, saa gaar vognen av sig selv, og ens hode vil op i luften, pusten blir saa fri og let, at vi kan ikke andet end knægge og slaa over i trav.»

«Og da sælger de dig og kjøper en spræk stashest,» ærtet katten.

«Sælge mig kunde de ha gjort mange ganger,» sa

hoppen. «Men den har nu været her, fra den var følunge,» siger gamla indi stua. Og engang da lensmanden var her, saa lot hun ham heller ta komoten sin og alle helgeklærne sine, endda det var mig han vilde ha. Men jeg maatte trække baade komoten og klærne nedover bakkene, og mor sjøl fulgte med et stykke og var tungsindt i øinene.»

— Døren paa den graa stuevæggen stod aapen og inde paa sengen laa Lars Lia med et ben fremover sengestaven og en pipe i munden. Konen sat ved vinduet og hadde flid sig nu det var søndag — med briller paa næsen og salmebok i haanden. Begge var gamle og graa.

De var kommet hit som nygifte og hadde begyndt at rydde. Og de hadde slitt sig ut med at klyve op og ned i bakken. Naar de hadde været borte paa dagarbeide, og de andre kunde gaa ind om kvælden og hvile, da hadde Liafolket det værste igjen, at klyve den bratte stenveien opover til de graa husene under himlen. Og naar folk paa flatbygden var færdig med slaatten og hadde faat høiet ind, saa stod det værste igjen for Lars og konen: Fjeldslaatten, skrapslaatten i skog og mark milelangt indover aas og hei. Naar de andre hadde faat kornet ind, da drev Liafolket paa med slaatten endnu. Dagene blev kortere, rim laa paa heien, solen tørket ikke synderlig mer, men de hakket og slog fremdeles. Og derfor sa folk, at slaataannen oppe i Lia varte til sneen kom.

I mange aar bar og drog de avlingen hjem og

blev skjæve og tunge i pusten alt i den unge alder. Men endelig fik de utkomme til at kjøpe sig et føl, og den første vinter det knægget i det lille fjøs syntes de det alt var lettere at dra, for til næste aar kunde de saa smaatt begynde at kjøre.

Og Blakka blev voksen hest, og tungt var det i bakkene og smaat var det ofte med fôr. Men en tjording oppe i en brat aas kommer frem der gjeiten gaar, og er manden, som kjører, et menneske, saa ender hesten selv med at bli et menneske. Den spænder i og drar, naar den er sulten, og later som ingenting naar den er tørst. Opover bakken bruker den de smaa ben som trommestikker, og er manden fornuftig nok til at la den faa tømmerne løse paa slæden, saa tar den de bratteste knæk i galop og staar saa deroppe og ser efter manden og venter paa ham med et smil. Den blir skindmager utover vinteren, den knægger forventningsfuldt hver gang non gaar over gaarden og biter saa iltert i krybben, naar ingen kommer ind og ser til den. Men tre straa fôr er nok til at gjøre den blid igjen, og saa tar den sælen paa og bidslet i munden og er utaalmodig efter at komme avsted paany.

Konen inde la salmeboken sammen og tok brillerne av.

«Har du flytta Blakka?» sa hun og dreiet hodet mot sengen.

Puh! sa det derborte. Gamlingen sov.

Saa gik konen selv ut for at se til hoppen.

Ungerne, tre jenter og to gutter, alle med lyse-

blondt haar, kom travende hjem fra blaabærmarken, tilklinet om munden og forfærdelig sultne. Konen fandt frem en bunke tykmelk og brækket istykker en stor flatbrødleiv. Saa gik skeerne flittig en stund. Fluerne summet over langbordet, manden i sengen pustet og sov, moren fik atter brillerne paa og aapnet salmeboken.

«Hou! der er bedstemor!» satte Nils i og saa ut av vinduet.

I næste øieblik var alle fem ute av døren og tumlet nedover bakken.

Der kom en gammel kone med stav tungt opover. Hun var liten og skjæv, og staven var det ikke godt at holde i, for hun manglet den ene tommelfingren, som hun hadde mistet i værk.

«Jøje meg, unger!» sa hun, «her er saa varmt at . . . .» og hun tørket svetten.

Det var en kone med humør. Selv hadde hun været stor gaardmandskone engang, men det bar nedover bakken, til hun og manden maatte gaa fra det hele som fanter. Og de tre tunge storvoksne sønner hadde saavist ikke heldet med. Den ældste sat som landhandler og gik fallit to gange om aaret, den anden hang ved en liten gaard nede i flatbygden, og med ham her i Lia var det nu heller ingen stas. Det var tre staute karer med skjægdot under haken og langsomme i vendingen. Og gamla gik fra den ene til den anden og kunde ikke hjælpe med andet end at fortælle lystige historier om fjerne tider og trold.

Denne søndagskveld sat hun som saa ofte før med ungerne omkring sig og staven i den vanføre haanden og fortalte. Det var om spøkeri og smaa mennesker som bodde paa havsens bund, og konger inde i berg, og prinsesser med krone og lodden hale langt inde i aaserne. Alt hadde hændt her i bygden i gamle dager, da farmor til hendes farmor var ung.

Den næstældste gutten Nils hadde trukket de bare føtterne under sig op paa stolen og sat med store øine og lyttet. Bedstemor gjorde hauger og berg, skog og gaarder, folk og fæ til no saa merkelig, at han begyndte at se anderledes paa verden end før.

*

Saa gaar tiden, og en vakker dag trak Blakka bedstemor nedover til kirkegaarden.

Og ungerne blev store, og Lars og hans kone blev end mere skjæve og skakke for hvert aar. Blakka blev ogsaa saa stivbenet, at der ikke var synderlig hjælp i den nu længer.

«No lyt vi no vel sælge gamla likvel,» sa Lars. Men konen bad. «Hun har no været hos os fra hun var følungen,» sa hun. Og Blakka fik bli.

Men jo trættere de blev, jo oftere sat de og saa ned til flatbygden. De bodde dernede, hver gang de orket at flytte i tanken. Naar de ønsket no mer, saa ønsket de sig dit. Da de kunde faa rette ryggen ut og slippe at klyve, hver gang de skulde flytte en fot.

Den ældste gutten var voksen. Han hjalp godt

til med fjeldslaatten, men saa reiste han til byen en dag. «Han sender os nok en skilling,» tænkte de gamle, men gutten giftet sig selv og satte sig som fattig byarbeider paa en kvist og trængte alt det han tjente.

«Vi lyt sende ham en sæk poteter,» sa moren. For mor og far har altid no tilovers, naar barnene faar det smaatt.

Men Nils, han som aldrig glemte bedstemorens eventyr, han gik omkring og drømte om at bli konge. Og da — ja da vilde han kjøpe den gildeste gaarden dernede paa flatbygda og sætte forældrene sine der som storfolk.

Og en dag stod Nils og var voksen kar, og da han vanskelig kunde bli konge rigtig med det samme, saa reiste han til byen og hvervet sig som kongens kar. Han gik ind paa artilleriets underofficersskole og kom en dag klyvende op til Lia i fuld mundering.

Forældrene saa paa ham. Naar han hadde utstaat læren, saa blev han kanske sersjant, men derfra og til at kjøpe en gaard til forældrene nedpaa flatbygda, det var der jo et stykke vei.

«Det er vel smaatt med pengene,» sa moren og stak til ham non kroner, som hun hadde lagt sammen for æg. Og gutten tok dem og reiste igjen.

«I høst lyt vi nu gjøre alvor av at sælge Blakka likvel,» sa Lars Lia.

«Aa hu kan no gjøre ret for sig en vinter til,» mente matmoren. «Blakka er akkurat like saa go hu no som vi.»

Nils Lia blev sersjant, og han sendte hjem til de gamle en tier nu og da. Og forresten var han ikke færdig med bøkerne endnu, han studerte om nætterne og i al sin fritid, og nede paa fæstningen var der et laboratorium, hvor han fik lov at eksperimentere med ett og andet som stadig huserte i hodet paa ham.

Det var bedstemørs troldskap, som kunde blit dikte og tegninger, om han hadde faat gaa andre veier. Men en granat er ogsaa et trold, og en kanon er en stor jutul, som slynger kampestener ut over den vide verden. Nils stod her og laget troldskap paa sin vis. Han brændte fingre og ansigt under en eksplosion, men han kom sig og tok fat igjen. Obersten kom en dag og fik se, hvad det var, og Nils glemte at stramme sig, men holdt foredrag og fortalte sine eventyr. Det var et nyt vaaben, en ny granat, og den var til at holde i haanden og slynge ind til fienden, naar man stormet en festning.

Granaten blev vist til norske generaler, som rystet paa hodet. En sersjant, som vil forbedre krigsvæsenet, var no nyt. Det eneste de kunde gjøre for Nils, det var med tiden at forfremme ham til furer.

Men Nils reiste en dag til utlandet, og da han kom hjem var han direktør for en stor fabrik, som skulde sende hans granater ut over den vide verden.

Og saa blev der krig. Og saa blev der flere krige. Og alle lande maatte ha mange hundrede tusen av Nils Lias granater. Frankrik fik fat i ham og gjorde ham til oberst og direktør for mange fabriker, som

alle sammen skulde faa millioner færdig av hans granater til at slynge med haanden ut mot fienden.

*

En dag saa det daarlig ut oppe i Lia. For begge de gamle laa til sengs, og nu lakket det til slaatten igjen. Den yngste datteren var eneste barnet hjemme nu. Og hun forstod at forældrene led av den sygdom, som heter træthet og alderdom. De lukket øinene og sank dypere i sengen bare de tænkte paa slaatonnen i bakker og hei.

«No kjem lensmanden!» sa datteren og saa ut av vinduet. Og Lars Lia aapnet saavidt øinene og maatte le. For hvad kunde vel lensmanden finde her i huset nu, som var værdt at skrive op som pant.

Døren gik op. Lensmanden stod der, men han hadde hverken protokol eller stevnevidne.

«Bli ikke ræd,» sa han. «For idag kommer jeg i et godt ærind.» Og han satte sig og saa blid ut, saa de gamle i sengen fik mot til at løfte paa hodet.

«Saken er,» sa han, «at Deres søn obersten i Frankrig for en maaned siden gav mig i kommission at kjøpe en pen gaard til hans forældre. Og nu har jeg fundet en. Det er Bustad. Jeg har kjøpt den og endda er der tyve tusen kroner tilovers, som jeg har med til dere to. Obersten har bedt mig ordne det slik, at gaarden kan bli bestyret av en agronom, saa dere bare behøver at gaa og se paa. Og forresten vil banken betale dere ut ti tusen kroner om aaret, saa længe I lever, det har obersten ordnet.

Først den næste dagen var de gamle kommet sig saapas av sin forbauselse, at de kunne begynde at føle sig glade.

Og nu stod de op og fik helgeklærne paa, og næste dag trippet gamle Blakka med et litet lass nedover fra Lia.

Bustad var en av bygdens største gaarde. Den laa med store gulmalte bygninger paa sletten. Jorden var dyp, engene høie. I fjøset var der rummelig, rent og lyst som i en stue, plass for tredive kjør, og i stalden for otte heste. Og saa gik Lars Lia og hans kone her og eiet det hele og hadde agronom og tjenestfolk og behøvet selv bare at se paa.

Og Blakka stod ute blandt de andre hestene og beitet paa flat jord. Og de to gamle gik med hver sin stav og spadserte paa sletten. Det var deres egen jord. Det var bare saa underlig at komme ut av døren og møte det flate gaardsrum, ja mer end en gang gik de rent ut fremover paa næsen. Og ofte stanset de og saa op i aasen mot de graa husene, som hang der paa bratte væggen, og som allikevel hadde været deres hjem i saa mange aar.

Det var nu ikke let for skjæve lemmer at bli unge og rette igjen, men føtterne blev likevel sprækere for hver dag. Og saa kunde de ta Blakka, selv midt i slaatonnen — og kjøre rundt og stanse op paa veien og snakke med folk om han Nils. Eller de stod begge to ute paa jordet hos Blakka og pudset den og ga den havre av en øse. Og da det blev litt for tungt at heise sig op i den høie gig eller kjærer,

saa var det jo ganske enkelt at kjøpe sig en trille. Blakka syntes stadig at hjulene hernede paa de flate veier gik av sig selv, og nu var den fet og hadde sølv paa sæletøiet. Og den trippet med de gamle ben akkurat saa hurtig avsted som de gamle i vognen syntes det passet for dem. Men hver gang den møtte et menneske, standset den op en stund, for den visste jo, at de gamle i vognen stadig maatte fortælle om han Nils.

ORRELEK

ORRELEK

Det var en kavaler, som sang. Han hadde elsket en gang, men nu var det hele minder, og han sang for vinternatten og maanen, ensom midt i de andres tummel. Det var en orhane, som sang, og jeg sigtet paa den, men skjænket den livet, fordi det var en poet.

Jeg var reist paa spiljagt op til non fjeldgaarde i Krødsherred, og selv om ikke den lovlige tiden var inde endnu, saa er det likevel en fryd for hjertet at gaa i vaarskumringen og høre aaserne gjalde av fuglespil. Kjender du til at gli gjennem skogen paa ski i slutten av april, da der endnu er skaresne ved morgen og kvæld, men da solen bruner dit ansigt og tuerne med tyttebærlyng op av sneen vokser sig større dag for dag? Du leter efter de gamle spilplasser, men kan ikke finde, at de er ibruk iaar. Hvad er der hændt paa skogen? Og saa en dag glir du tilfældig bortover en frossen, snedækt sjø og blir pludselig staaende foran en rebus i det hvite teppe. Hvad? Her har staat en dans av fugleføtter. Her har været ball i nat. Vaaren er kommen —

vaaren for alvor — og dit hjerte opløfter en liten sang.

Er der endnu non dager igjen til den lovlige tiden, saa blir der non onde nætter da du ligger og strir med fristelsen. Aa, hører du der — nu spiller det. Og geværet hænger paa væggen. Er du en sterk karakter, saa sovner du tilslut, ved ren viljesanspændelse. Hvis ikke, da forlater du sengen om morgenen med røde øine, utslidt av sindsbevægelser. Men det staar vel ikke i loven no forbud imot at jægeren gjør alting færdig til den og den datoen. Altsaa er det tilladt at bygge sig en barhytte ved spilplassen, og arbeidet med dette utløser jo en del av sindslidelsen. Siden ligger du vaaken mangen en gang og lytter til duren av den vilde kjærlighetslek der inde i den tause nat. Og endelig melder almanakken at pønitensens tid er forbi, og saa kommer omsider den natten, da du ligger i barhytten med huen nedover ørene og geværet i anlæg ut gjennem et hul i granbaret.

Men det er vinter endnu heroppe i aasene. Lad maanen skinne og bestrø granskogen med sølv — det er kalt, og din termoflaske med varm kaffe blir som en frelse at ty til. Men du maa ikke røre dig saa den mindste lyd høres eller den mindste bevægelse merkes paa granbaret. Der er øine borte mellem grenene i mørket, som er paa vakt.

Og her ligger du nu milelangt inde paa vilde skogen. Og langt dernede i lavlandet sover de gode borgere i byer og bygder. Og deroppe er maanen.

Og hernede er du. Tænderne hakker, men klokken er bare to endnu. Sæt om fuglen inat er buden til kalas paa en anden spilplass? Saa ligger du her og fryser til ingen nytte. Joho. Her er ensomt, o maane. Og tiden er lang. Hvad er forresten tiden? Livet, livet! Husker du — dengang? Med hende — nei hør nu! Tænk ikke paa slikt, det er længe siden nu. Det er kalt om den ene foten, hvis taaspids stikker ned i sneen. Hvad mener du om udødeligheten? Forresten var hun aldeles nydelig, og du, o maane, saa ogsaa det. Du har visst set ett og andet, du smilende sølvgud deroppe i den blaa æter.

Hyss! Aa, det er tiurvækkeren. Den bitte lille fugl, som byder hans majestæt at vaakne til det første morgenspil — sst-sst — forbi over toppene. En graa sky over Norefjeld begynder at rødme — men endnu er det fuld nat, aaja. Der snorker forresten alt en rugde tvers over sjøen og svinder over granspirene som en mørk prik. Nu lakker det. Nu begynder hjertet at gallopere.

Det er dyp nat endnu, javel — og allikevel gaar der en anelse henover himlen av den kommende morgen. Det er som om alt begynder at se imot dagen — uten at røre sig, uten at slaa øinene op. Drømmene blekner, slukner, det er alt. Noget du ikke kan høre aander ut av skogen, ut av fjeldenes buer, op av den frosne sjø, det er ikke lysning, nei, det er ikke dæmring engang, det er bare gryets tjerne lydløse melodi.

Aa, hvor minutterne blir lange. Du ryster, men ta dig sammen og spild ikke det hele ved den

mindste bevægelse. Hvert øieblik kan det første skrik slynges ut. Men alt er dødsstille endnu. Der er ingenting at se, og allikevel kan her sitte mængder av fugl mellem grenene.

Maanen smiler iskoldt og synes at svæve henover en himmel saa langt borte, at den er likegyldig for alt paa jorden. Her blir nok ikke no spil inat. Gaa hjem. Aanei, vent et kvarter endnu!

Saa — saa faar du støtet! Saa slynges der pludselig fra en trætop et «kjuh-hu-hui»! ut i den dæmrende morgen.

Og fra den anden bred av sjøen svarer et fornærmet: «Kjuh-hu-hui!»

Der svares ogsaa langt inde fra en aas, og man forstaar at ridderen kommer sættende i gallop.* Det svarer sørfra. En spænding er utløst, de har alle ventet paa dette første signal, og vent litt, nu skal vi snart være paa pletten. Kampglade stemmer vækkes rundt om. Vingeslag suser nærmere, trær ryster, idet de tunge fugle slaar ind. Der blir snart sorte punkter i alle trætopper rundt sjøen. Men ingen vil ut paa dansegulvet endnu.

Kjuh-hu-hui! Kjuh-hu-hui! Kjuh-hu-hui! Trærne ryster, og man ser et fuglehode hugge ned og en stjert som vifter tilveirs.

Da fyker en ung vigtigper ned paa sjøen, ser sig et øieblik om paa lave ben som forundret over sin egen dristighet, og slynger saa kampropet tilveirs mot trætoppene til alle kanter: «Kjuh-hu-hui!»

Men dette er intet mindre end hovmod og skryt,

og oppe i trætoppene har taalmodigheten en grænse. Der slaar en kjæmpe ned, saa sneen sprutter under vingerne. Var det no du vilde, saa lad gaa! Brusende halsfjære, stjerten tilveirs, baskende vinger, næbb som hugger, to fugle triller rundt i sneen som et nøste, mens fjærene fyker. Men venner og slægtninger er til for at hjælpe. Familien i trætoppene suser ned. Den hvite sjø blir i morgenblekheten en levende, hoppende uro. Det sprutter av maaneblank sne. Og midt i den vilde turnering prøver stemmerne at hæve sig fra skjænderiet til vellyd, til virkelig spil, til hymne over vaarmorgenens lyse herlighet.

For der sitter jo non snøvlende væsner derhenne under granerne langs bredden. Det er hønerne, som er rørt til taarer over, at man gjør alt dette opstyr for deres skyld. For det er jo altsammen for at vinde bifald hos dem. For en liten gunst — efterpaa. Saa uundværlige er vi. Saa ophøiet er vi. Blod maa der til, før vi kan elske. Slik er vi.

Og næbbene hugger og fjærene fyker, og de blødende vikinger synger sin smerte og kampglæde ut for alle, som vil høre paa. Hvad er elskov uten tapperhet? Det hjælper ikke at kunne synge, hvis man ikke kan dræpe, det forlanger hønen, slik er hun. Og den som blir hæs faar haanlig snøvlen borte fra granbaret. Gak, gak — klokk — klokk — er du slik en stakkar i stemmen, du som jeg bredte vingerne ut for igaar. Ja, kom igjen en anden gang, saa skal du faa høre, hvem du er! Hvad? Faar du ogsaa bank! Aa, hold paa mig — den der us-

lingen har jeg hørt om engang, men jeg kjender ham ikke — klokk!

Den arme stridsmand plukker sig op av sneen og vil ta sig sammen en gang til, men hans motstander er over ham, kaster ham overende, slæper ham efter nakken hen gjennem sneen. Mere nedværdiget kan en orhane ikke bli — det næste er døden.

Jeg laa og ventet paa et godt skud, da en enslig hane kom valsende hen imot barhytten. Nu er den paa skudhold. Den danser paa geværets sigtelinje, fingren bøier sig alt om avtrækkeren — men det smald ikke endnu.

Hvad behager? Denne hannen er der no merkelig ved. Den er ganske alene. Og samtidig bruser den fjær, slaar om sig med vinger og buldrer løs i vilde hærskrik. Men hvem slaas den med? Med ingen. Med ingenting. Eller med no usynlig. Hvad er dette? De lærde, som vet alt, paastaar, at orrespillet bare er en kjærlighetskamp. En tournering for damerne, som ser til fra tribunen. Men denne her slaas og spiller — og har dog ingen motstander. Den vil ingen rival beseire og følgelig ingen pris vinde. Den er alene. Den strækker hals og fekter og bruser fjær mot selve natten og maanen. Den spiller for sølvlyset og de bleke stjerner deroppe. Den har ingen fiende mer. Den vil ingen erobre mer, og allikevel synger den en høisang til kampen, til elskoven, til vaaren. Aha, nu forstaar jeg. Dette er jo en dikter. Dette er en gammel troubadur.

Nu kommer en høne pilende henover sneen, med

lang hals og flittig hilsen fra damernes leir. Hun skulde melde og si, at dette var no, de ikke kunde finde sig i, indbildte han sig at en pris kunde vindes paa den vis, nei takk — ærlig kamp og ærligt blod, om vi maa be, — livet først paa spil og siden kan vi tale om — det andet. Find Dem en motstander, ellers nedlægger vi protest!

Orrefar blev rasende over forstyrrelsen, midt i en nøi arie — og hug efter hende — saa hun maatte gripe til vingerne. Men i hønernes leir steg der et kor av snøvlen. Gak, gak — klok, klok — dette var uhørt.

Men nu forstaar jeg sangeren bedre og bedre. Han er blit en ensom mand. Han er færdig med de smukke av idag. Han lever i minderne om de døde. De som er skudt, fanget i snare eller tat av Mikkel eller slæpt op i et ørnerede. De er døde hver sin egen død. Men de levde engang, og deilige var de, og han elsket dem allesammen.

I ærlig kamp vandt han dem, og siden saa gjorde de sig lave for ham og bredte vingerne ut. Hvor er de nu? O maane, du vet, at jeg elsket dem, og tolv haner la jeg blødende paa isen en eneste nat. Tolv høner velsignet jeg med kyllinger bare paa aasene oppe i Sirisdalen. Dengang var jeg ung. Hvad er hønerne nutildags? Hvad er ungdommen? Nei, i min tid var der elskov til, og du, o maane, er mit vidne paa, at naar jeg ikke kjæmper mer, saa er det kun av forakt for den ny slegt og den ny tid, som ikke fatter, hvad storhet er. Men du vet, du

deroppe — at mit hjerte endnu er fuldt av den evige flamme, at jeg elsker høit og dyrebart — alle de døde, som engang var unge og var en fryd og lyst paa jorden.

— Og midt i bulderet fra den kjæmpende ungdom vedblir den gamle kavaler at spille sin hyldest ut — til maanen og vaarnatten og de skjønne minder. Den bruser av sindsbevægelse og gjør de døde haner levende, som han engang la blodig paa sneen, og nu — nu dræper han dem en gang til. Ser I mig, I døde prinsesser — her er jeg, og slik gjorde jeg det. Kjuh-hu-hui! for en vaarmorgen ogsaa den gang, og som dagen kom med solbølger henover alle aaser.

Men nu er det forbi — forbi — forbi. Jeg er ensom, ensom, ensom!

Min bøsse hadde den endnu engang paa sigtelinjen. En liten trækning av pekefingeren vilde ha faat den til at hoppe tilveirs, tumle hen og falde blodig og flaksende ned igjen. Men dette var jo en kollega. Hvad behager? Skyte en dikter!

Jeg sænket geværet og hadde lyst til at sende ham mit visitkort.

Men denne lette bevægelse av geværmundingen gik jo ikke upaaagtet hen. Den sænket sig et øieblik paa lave ben, dreiet hodet hit mot hytten, saa sig saa rundt om og tok pludselig til vingerne og svandt i den første rødme over grantoppene. Paa gjensyn, kamerat.

De andre var for langt inde i kampens tummel til at ænse dette varsel. Og da begge mine løp smald var det to stridsmænd av den yngre slægt, som blev liggende paa sneen. Skuddet vakte et drøn milelangt hen, og sjøen laa i næste øieblik forladt, mens det suste av flygtende vinger henover alle aaser.

Den første solstripe laa alt henover den skyggeblaa sjø, furustammerne blev gyldne, og den frosne sne knirket under skiene, idet jeg i den tidlige morgen gled hjemover med de to fugle i rygsækken.

Men siden gaar jeg ofte og tænker paa en poet oppe i Krødsherreds dype aaser. Kanske sitter han ret som det er paa en furukvist og skriver sine memoirer — paa sin vis.

HJEMKOMSTEN

HJEMKOMSTEN

En slik novemberkvæld med nordenvind, maane og frost kan jage selve vakthunden ind i skjulet. Det er et veir for spøkelser. Det er som alle de døde røster er sluppet løs — fra tak og vægger og murpiper, fra skogen under Lindegaard, som pisker og jamrer, fra de brukne rør nede i elveoset, som spiller saa tungsindige laater. Naar en enslig gaaende kommer langs veien bretter han kraven op om ørene og skynder paa som ræd no han ikke vil nævne — skynd dig hjem. Lysene slukkes i de smaa fiskerstuene langs tjæren, men i sengene blir folk liggende vaakne. Det er dette dumpe drøn fra havet derute bak Blaaheia, det fylder hele natten med en egen angst, Gud hjælpe den som er ute paa sjøen i nat.

Og kanske man vet om ett eller andet sted, hvor der bak et litet oplyst vindu ligger en synder og strir med døden. Det er vel kanske en slik nat vi maa vandre avsted, denne hvitrimede jord, svøpt i maanelys som i et likklæde, den faar en til at mindes at man ofte har gjort ett og andet, som ikke er som det skal.

Lindegaardsskogen var nu som et mørkt teppe,

bredt ut mellem hovedgodset og husmandsgrænden. Veien svandt derind som en maaneblank stripe. Og denne vei laa nu ganske utdød, der var ingen kjører, ingen gaaende, ingen lyd av færdsel, men i hjulsporene blinket der is — om der nu kom en vogn, saa vilde der bli et knas.

Hvad er det. Derute hvor skogen sluker den sølvlyse vei kommer en liten sort prik tilsyne. Den rører paa sig, det er no levende. Og mot vinden kommer den, nærmere, altid nærmere. Den vokser til en menneskeskikkelse, som kaster skygge henover den hvitrimede myr ved veien som om den følges av sit eget gjenfærd. Hvem er vel ute saa sent?

Det var en kvinde. Hun hadde et stort uldsjal over hodet og det dækket bryst og ryg. Hele skikkelsen var sort og mindet om en nonne. Gangen var vaklende, ansigtet blekt, rynket, magert som et kranium, hvite haardotter stak frem. Man blir ikke rødkindet av at sitte inde i femten aar. Man blir ikke fyldig av at gaa i al den tiden og stunde og længes hjem og græmme sig over alt det onde man gjorde.

Og endelig — nu kommer hun. Det er utrolig, men det er saa. Hun nærmer sig den gamle, hjemlige grænd derinde ved fjorden. Hun kjender godt torvstakkenes mørke spøkelser langs veien, her blir en egen kjendt lugt av myr. Hun aapner de gamle øinene og stanser et øieblik for at se sig omkring. Drømmer hun ikke denne gang! Er hun virkelig her?

Saa bøier hun sin gamle skikkelse fremover mot blæsten igjen og gaar, gaar. Ingen vet at hun kommer. Ingen venter hende nu inat. Hun kunde ikke skrive selv og han Elias heller ikke læse. Og hvorfor ikke komme uventet, saa faar hun da bedre greie paa hvordan den gamle kallen har det til hverdags.

Her begynder de første smaa huser. Vinduerne blinker i maanen, men der ses intet lys. Og atter maa hun stanse op et øieblik og aapne øinene helt. De første huser av den hjemlige grænd — er det smaating? Nu er hun her. Non øieblikke til imot vinden, saa staar hun nedenfor de to smaa huser, hvor han Elias kanske har lagt sig, men hvor han allikevel er tilstede og venter — hvor han har ventet i alle de lange aar. «Kem er det?» vil han spørre, naar det banker. Og hun vil svare . . . ja hun har hat ordene færdig i adskillige aar. «Elias!» vil hun si med en ny og varm stemme, «Elias, det er meg.»

Men se — der er sandelig folk oppe endnu. Der kommer en skikkelse nedover fra en stue, hvor der er lys i kammersvinduet. Der er nok sykt folk. Kanske en av hendes kjendinger, som skal vandre bort inat. Ja, sæt om de fleste av hendes jevnaldrende ikke længer er ilive? Saa blir hun vel ensom? Aanei, hun har da han Elias, og hun har de smaa husene hjemme i Sletten.

Skikkelsen, som kom nedover fra den lille stua, var ogsaa en kvinde, indtullet i et stort sjal. Hun stanser ved at se folk nede paa veien nu saa sent. Den fremmede blev ogsaa staaende. De stirret mot

hinanden i det bleke maanelys. Saa kommer den anden nærmere. Nu lukker hun op grinden og træer ut paa almannveien. Den fremmede staar og venter. Nu er de hinanden ganske nær. Den fremmede prøvde at smile. Den anden braastanset og vek baklængs. De tiet en stund.

«Godkvæld, Randi!» sa den fremmede.

«Trøste og bere meg! Er det . . .!»

«Ja, det er nok meg.»

«Aa, eg vart mest ræd! Nei, du store verden . . .!»

«Du trudd vel du saag bere et spøkels.»

«Nei, men er det virkelig deg, Sara.»

«Ja du, det er meg.»

De maatte tale høit i vinden. Ut av Randis sjal kom der en fremrakt haand, som den anden tok. Begge hænder var gamle og knoklet.

«Og no kjem du heim! Gud velsigne deg, kjem du virkelig hit igjen!»

«Ja, og du leve enno, du og, Randi!»

«Aaja, men vi blir gammel no.»

«Ja, vi gjer saa.»

De begyndte at gaa sammen imot vinden. Lange skygger av de to skikkelser fulgte dem indover jorderne.

«Men kjære — ja du maa itj ta det ilde op, Sara — men var det itj . . .?»

«Paa livstid. Jau. Men eg var da endelig benaada.»

«Jaja. Vorherre er underlig. Nei og nei — at vi skal faa sjaa deg igjen!»

«Og koles leve han Elias?»

«Jau, han Elias har faat det rigtig godt no.»

«Saa.» Og den anden gik fortere og trak sjalet tættere om sig. Hun vilde ikke vite mer. Hadde han Elias faat det godt? Uten hende? Han skulde da vel aldrig ha faat istand skilsmisse og kanske giftet sig med et andet kvindfolk! Nei, hun vilde ikke vite mer. Hun vilde komme selv og se.

Men Randi gik her ved siden av hende og blev mer og mer undselig. For det var jo hun, som — dengang — gik til jordmoren og sa: Det er neppe som det skal være med det der barnet, som døde inde i Sletten. Og jormoren hadde ogsaa sin egen mening om det, og saa endte det med, at de to gik til lensmanden sammen. Og der blev forhør — flere forhør — og barnet blev gravet op og doktor kom med kniv og protokol. Saa endte det med, at Sara tilstod, og Helga, hendes pleiedatter, som var mor til den lille ungen, hun tilstod ogsaa, men hun fik bare 7 aar. Gamla var ophavet til den onde gjerning, og hun fik straf paa livstid. Men Elias, den lille hjulbente kallen, han hadde ikke fattet no av det hele, og han blev kjendt uskyldig. Og da øvrigheten kom og strøk avsted med de to kvindfolk, da drev han om i den lille stua, fra det ene vindu til det andet, og tutet som en liten unge.

«Godnat da!» sa Randi og standset, der veien førte nedover til hendes hus.

Og den anden arbeidet sig videre mot vinden. Hun vilde ikke spørre mer, nu kom hun jo selv for at se. Derinde øiner hun alt de smaa husene.

Og hjertet begynder at hamre — om et øieblik er hun der . . .

Hun var sytti aar nu, og allikevel drømte hun om et nyt liv, da hun skulde sone og være god og makeløs mot han Elias. For det var ikke den onde gjerning hun hadde lidt straffen for, som hadde pint hende mest i disse femten aar. Det var alt det slemme hun gjorde mot han Elias gjennem lange, lange tider. Alt det hun skjændte og dominerte, bare han viste sig i døren — al den elendige kosten hun tvang ham til at æte, al den gift og ufred hun fyldte den lille stua med baade sent og tidlig — det maatte hun faa levedage til at gjøre godt igjen. Derfor hadde hun længtet hjem som til en frelse for sin arme sjæl. Og derfor hadde hun tryglet vorherre om at faa et langt liv, saa hun kunde faa sone og betale av, alt, alt sammen.

Aa hun skulde arbeide med de gamle hænderne og bøte hans klær og lage god mat og aldrig mer lure sig til at koke sterk kaffe til sig selv og bare skvip til ham. Hun skulde følge ham paa torvmyren og hjælpe ham at bære og dra. Stua skulde hun holde saa ren og flidd, sladder skulde aldrig komme over hendes tunge, og rundt i alt prestegjældet skulde det hete, at i Sletten levde de nu godt og lykkelig sammen. Og hun Sara var et nyt menneske, ja rentut et eksempel for baade gammel og ung.

Og Gud velsigne de smaa husene, for der er de! Nei, som stua er liten. Maanen spiller i de to mørke vinduer mot vest, men bak dem er der intet lys.

Han Elias har vel lagt sig nu. Har han non hjælp, eller er han alene og bare ligger og venter paa hende?

Men hvad er det? Atter aapner hun øinene, saa de blir større. Stua ligger jo der alene. Det lille fjøset er borte. Har han skilt sig av med kua og sauene?

Og som hun staar her begynder de gamle øinene rent ut at glane. For derborte paa jordet ligger to andre hus, stue og fjøs, men større. Det er som ny velstand er flyttet dit. Er det han Elias, som har maktet saa meget . . . eller?

Hun kan ialfald ikke staa her nede paa veien i vind og kulde, hun maa gaa derop. Men det var som den lille stua, hendes hjem, nu laa der ensom og utdød og vilde ikke by hende velkommen tilbake. Hvad kunde der være hændt?

Skyggen strakte sig langt foran hende, der hun vaklet opover den kjendte vei mot gamlestua. Vinden blafret med hendes skjørter og sjal. Her maatte være kalt inat, for det iset hende saa underlig nedover ryggen. Der hadde været bare en smal gang mellem stue og fjøs, og i gamle dage gav det slik malmlyd under føttene. Nu sang det ikke under hendes trin, skridtene lød døde og frosne i natten.

Utenfor døren paa den andre siden var der ingen bøtte, ikke no granbar til at tørre føttene av paa, intet tegn paa at non bodde der. Men hun tok i den kjendte klinken, og døren gik virkelig op. Men ingen spurte: Kem det er? Hun fik ikke bruk for at si: Elias . . . det er meg.

Hun stod i den lille gang — aa luften her var den gamle. Velkommen hjem, Sara! Forsigtig famlet hun sig gjennem døren til stua. Derinde tegnet maanen to vinduer tvers over gulvet, men her hørtes intet aandedrag fra en som sov. Der var ikke seng engang, ikke bord, ikke stoler. Ingen klokke pikket paa væggen. Var han Elias død? Jessu navn, sæt om han Elias ikke var i live mer?

Hun gik tilhøire ut i kjøkkenet, det eneste rum i huset foruten gangen og stua. Og her laa atter et litet maanevindu paa gulvet, men ellers var det ganske tomt. Ingen gryte, ingen kjel, ingen kop paa kjøkkenbænken, ingen tallerken i rækken paa væggen. Huset var dødt. Her bodde ingen nu.

Hun sank ned paa gruestenen. Saa var det vel saa likevel — han Elias var vandret bort. Og her gaves ingen paarørende, som hun nu kunde vende sig til. Hun saa fattigkassen — og alle de onde øinene: Der er mordersken! — Hun, som paa sine gamle ben hadde slæpt sig hit som til en frelse — og saa blev det kanske en større forbandelse end før.

— Og du Elias — du vilde itj vente! Eg skal aldrig faa gjer no godt imot deg. Jessus Kristus, vær min arme sjæl naadig!

En underlig træthet fik hende til at synke sammen og lukke øinene. Hvad vilde hun her, hvad vilde hun her!

Det gik utenfor, og hun løftet langsomt hodet. Der kom non ind, først til stua, saa gik døren op herut. Elias? Nei, det var gamle Randi igjen.

«Eg tykte det var ondt at la deg bli aalein, Sara. Eg saag, du gik ind her.»

«Fortæl meg, er han Elias dau?»

«Veit du itj ka som er hendt?»

«Eg veit ingen ting.»

«Han Elias bur da borti den andre stua han no.»

«Er . . . er han gift?»

«Nei, han er kaarkall. Han har git plassen fraa seg til to nygifte, og de har bygd ny hus.»

«Har . . . . har han git fraa seg Sletta?» — Hun hævet øinene mot den anden og pustet tungt.

«Eg trudde du visste det. No lyt du vel fløtta dit og bu, du med.»

«Hos frammond folk! Og vi, han Elias og eg — vi skal itj faa stelle oss sjøl!»

Hun skaket overkroppen som om hun frøs. Drømmen om det ny liv — for de to — i det gamle hjem, med kua og sauene og et par høner — den brast. Nu blev han Elias likesom en anden end før. Hun vugget med overkroppen og stirret frem mot vinduet, og drog lange, tunge pust.

Randi kom og la en haand paa hendes skulder. «Du faar itj ta det saa tungt, Sara. Han Elias, stakkar, orka itj meir. Han laut gjer som han gjore. Ingen visste, at du skull komma hit igjen.»

«Hør, Randi — vil du gaa sta og hente hit han Elias?»

«Hit! Men kjære du lyt da heller gaa med dit der er folk. Frys gjer du og mat trøng du vel. Og her fins da hverken en seng eller et plagg til at breie

paa seg. Det er midt paa natta. Du lyt gaa med bort og faa komma til sengs.»

«Vil du gaa og hente han Elias hit. Eg gaar aldrig i verden til frammond folk.»

«Jaja, naar du endelig vil. Han har vel lagt seg, men . . . aa du store veies! Herre Gud, san! Herre Gud!»

Den andens skridt døde hen, og Sara sat urørlig paa gruestenen og stirret frem. I tak og murpipe tutet nordenvinden, og selv sat hun her og merket ikke, at hun rystet av kulde. Nu var hun endelig her. Nu var hun hjemme i Sletten. Det ny liv — aa — det ny liv! Overkroppen vugget, overkroppen vugget.

*

Ungfolket laa i stua i det andre huset borte paa jordet, og de vaaknet og fòr overende i sengen, da ytterdøren sletes op i vinden og et menneske kom famlende ind.

«Er det dokk, Randi! Ka er det som staar paa!»

«Eg lyt snakke med han Elias! du store verden for en tid!»

Og den gamle kvinden gik over gulvet og ut i kammerset, hvor kaarkallen laa.

Det snakket derute. Den gamle kroken trodde vel han drømte. Og da han endelig kom ind sammen med Randi, sa han til ungfolket, idet han labbet over gulvet og ut: «Eg meine eg miste baade sans og samling.»

«Ka er det?»

«Hu Sara er komme hit.»

«Hit!»

«Ja, hu sitt borti stua!»

Længe efter at skridtene var dødd hen ute i natten sat de to unge overende i sengen og stirret paa hinanden. Hun Sara, mordersken — det gamle spøkelse, som de husket fra de var smaa, den onde sjøl, forklædt som kvindfolk — hit! Vilde hun slaa sig til her! Skulde de to være nødd til at ha hende i huset foruten kallen! Hadde de plikt til det? Stod det i kontrakten? Nei, aldrig i verden. Kallen ophold paa livstid — jaha. Men Sara var ikke nævnt. Sara vilde de aldrig i evighet ha indenfor dørene.

Men nu sat hun derborte i stua. Hvad i herrens navn skulde der gjøres med hende?

De fik ikke sove. De ventet at høre hende komme. Og de fik vel huse hende ialfald inat. Men ikke længer. Aldrig i evighet saa meget som en dag længer.

Derutenfor skinnet maanen blankt og klart, og nordenvinden var løiet av, men det dumpe drøn ute fra havet tonte stadig som et fjernt rullende orgel.

Og den lille kall vandret i maanen sammen med Randi, nabokonen, hen over jorderne mot den lille stua, hans gamle hjem. Han satte fotbladene ut og gik som om han spankulerte og svinget en spadserstok, en vane han hadde efter assessoren paa Lindegaard. Men han trodde stadig han drømte. Sara, som hadde været død for ham i adskillige aar, Sara, som var spærret inde paa livstid, nei hun var da vel

borte for bestandig. Han hadde i flere aar følt sig som enkemand. Men nu sat hun allikevel borte i stua Nu skulde han se hende igjen. Og gamle erindringer vaaknet. Der hadde endelig blit fred i huset, da hun reiste, fred og sindsro ogsaa for ham selv. Ingen skjældte og smeldte, og nu hadde han det sorgløst og godt. Men saa — saa dukker hun frem igjen! Hvad i herrens navn skulde han gjøre nu?

Hans skridt blev langsommere og han pustet tungt og saa sig om efter en redning. Det hadde været slik en lettelse at flytte fra den gamle stua, hvor han hadde blit mishandlet og pint, og hvor den onde gjerning var øvet, ja i mørke gik han helst i store ringer utenom det lille hus, og med det første skulde det ogsaa bli revet ned. Men nu — nu var Sara steget op der som fra selve graven! Og der — der borte sat hun nu og vilde være gift med ham igjen og begynde at husere som før. Gud hjælpe oss, han maatte da drømme!

«Godnat da!» sa nabokonen. For nu syntes hun vel det bedste var, at mand og kone fik være paa tomandshaand.

Men han skuttet sig og frøs da han saa sig alene og aapnet døren for at gaa ind.

Den lille stua var tom. Han saa paa vægger og gulv. Vilde hun komme op av gulvet som et gjenfærd, eller fyke ut av ovnen som en heks? Han kremtet med en pipen i brystet som av astma. «Er ɥer non?» Det lød saa lydt i huset, men ingen svarte. Han gik mot kjøkkenet, men var ræd der

skulde ske ett eller andet bak ham. Han aapnet døren, stak hodet derut. Der sat no mørkt paa gruestenen, og det rørte paa sig, men reiste sig ikke. Han vaaget sig helt frem i døren, men hadde mest lyst til at ta flugten. Nu saa han et blekt ansigt inde i sjalet og et par øine han kjendte.

«Er det . . . . !» Han kom ikke længer.

Det varte en stund, saa svarte det:

«Ja, Elias — det er meg.«

Det blev tyst igjen. De hørte hinanden puste.

«Godkvæld, Elias!» Nu reiste hun sig og kom med en hvit knokkelhaand, som han var nødt til at ta.

«Nei, er det deg, Sara. Godkvæld ja.» Hans hals snøret sig sammen. De hadde nu likevel været mand og kone engang.

«Koles staar det til med deg, Elias?» Stemmen var ny, omsorgsfuld, varm.

«Aa, det gaar da en dag om senn. Og du da?» Han sa ikke velkommen. Han bare stod der og stirret paa hende, turde likesom ikke komme for nær.

«Ja her er eg, Elias!» sa hun endelig.

«Ja eg ser det. Men du faar da bli med til folk.» Det pep av nordenvinden i tak og murpipe, og hun stod der i det bleke maanelys og hadde ikke løst paa uldsjalet endnu. Var hun beredt til at gaa igjen?

«Hvis du vil ha meg igjen, Elias, saa faar det nok bli deg, som flytte hit.»

«Hit! Men det er aldeles umulig.»

«Aa, stua er vel vor endnu. Og har du itj en seng og et bord, saapas at vi kan begynde paanyt.»

«Her! Paanyt! He, he! Veit du itj ka som er hendt?»

«Kjære Elias, du maa itj sei nei. Vi maa begynde paanyt — her — som i gammel tid!» — stemmen tryglet.

«Det er aldeles umulig, Sara.»

«Aa, Elias, du maa itj vaara saa hard. Eg ha gjort saa my ondt. Eg maa faa gjer det godt igjen. Vi skal faa det saa bra samman no, vi to.»

Aldrig hadde han tænkt, at hendes stemme kunde være saa myk. Men han maatte likevel svare: «Eg meine du er reint gælin, Sara. Du maa da forstaa, det er aldeles umulig.»

«Umulig!» — Hun kom nærmere. «Vil du aldrig tilgi meg meir?»

Han strøk sig over panden og saa mot vinduet.

«Det er itj det, Sara. Men ka skal vi leva taa?»

«Vi kan da vel arbe og stræve saa godt vi kan! Aa, eg skal itj lægg meg paa latsia, Elias!»

«Vi er over sytti begge to no. Og plassen har eg itj længer. Ungfolket har ingen pligt til at sørge for deg, og ellers — ellers saa vil det bli fattigkassen for oss begge to.»

«Ja, ja, naar vi itj er god til at sørge for oss længer, saa kan vel fattigkassen hjælpe oss som saa mange andre. Men vi faar da leva samman ialfald. Du faar fløtt hit, Elias, saa skal du sjaa, at det skal bli saa godt for oss begge to.»

Da saa hun i maanelyset, at hans ansigt blev rent forfærdet ved tanken paa at skulle flytte sammen med

hende igjen. Ja han fik en frysning saa han skuttet sig. Det var forfærdelig at se. Der var nok blit saa stor en kløft mellem dem, at ingen bønner kunde bygge non bro.

«Kor skal du gjer taa deg, Sara? Eg er ræd for at ungfolket har nok med meg?»

«Eg har stua her.»

«Du vil da vel alder slaa deg ned her. Vi har itj saa my som en seng eller en skammel aat deg.»

«Eg sler meg ned her!» sa hun og satte sig paa gruestenen igjen. «Stua er mi, den. Halvparten ialfald er mi.»

«He, he! Men eg har sellt stua, Sara. Ungfolket eig a. Den skal rivas ned med det første.»

«Ka for no? Har du sellt stua!»

«Ja,» sa han.

«Men ... men end eg da?»

«Du! Du var da paa tugthuset du!»

Hans ord kom som et næveslag. Han kjendte det opdukkende uveir i hendes stemme. Men denne gangen vilde han ikke ta imot pryl.

«Og du sellt heimen vor, fordi du trudd eg var rydda taa veien for bestandig. Du sellt det, som mit var. Og no — no jage du meg ut.»

«Det er itj mi skyld det, Sara!»

«Aa, du er en tulling er du. Du har bestandig vore en tulling.»

«End du — ka er du?»

Nu var de paa god vei til at ryke i haarene paa hinanden igjen, og hun følte det sørgelige ved det

og reiste sig og tvang sig til at bønfalde ham en gang til: «Du jage meg itj ut, Elias! Du vil da itj det.»

«Nei, men stua er da itj mi. Eg har sagt deg, at eg har ingen heim aat deg meir.»

Hun strøk sig over øinene og sukket.

«Saa er det vel best eg gaar min vei igjen.»

«Kor skal du hen?»

«Eg kan vel gaa paa fjorden og drepa meg.»

«Snak itj tull no. Kom og bli med bort aat ungfolket, saa faar du vel hus ialfald inat. Imorra kan vi snakkas med om koles vi kan hjaalpe deg.»

«Nei, Elias — det var itj derfor eg kom hit. Det var for at faa igjen deg og heimen min.»

«Det er for seint det no,» sa han og gjorde mine til at ville gaa.

«Ja, bort til ungfolket gaar eg aldrig i verden, Elias!»

«Men du kan da itj vaarra her inat.»

Nu foldet hun begge hænderne mot ham og bad for sisste gang.

«Aa, Elias — flyt hit du og! Høre du det. Let meg faa lov at begynde livet paa nyt. Ellers kann eg itj frelse min arme sjæl!»

Og nu orket hun ikke mer. Hun var utslidt av reisen, spændingen og den store skuffelsen — nu begyndte hun at hulke og sank sammen paa gruestenen med hænderne for ansigtet.

Han kom og la haanden paa hendes skulder: «Kom no, Sara, og bli med til folk!»

Hun tørket øinene: «Nei, Elias, til fremmon folk lyt du gaa utan meg.»

«Eg har sagt deg, du kan itj vaarra her.»

«Eg blir her. Eg blir ialfald inat. Det her er heimen min. Imorra kan eg gaa min vei.»

Han snakket, prøvde at lokke og true — hun vugget bare overkroppen fem og tilbake og stirret frem og gjentok: «Eg blir her inat. Det her er heimen min.»

Tilslut husket han gamle dage igjen og blev sint. Vilde hun være et trold og sitte her kolde vinternatten bare for at pine ham, saa hun om det. Nu gik han, og vilde hun ikke være med til folk, saa fik hun sitte.

«Det nytte itj aa snakke til a!» sa han til ungfolket, da han kom ind og gik over gulvet derborte. «Hu er seg sjøl lik hu. Hu vil sitte der inat!»

Konen klaget over, at hun hadde ikke et sengeplag at sende derhen. Saa fik han da hente hende hit ialfald for den her natten.

«Aldrig i verden» fræste den lille kallen og gik mot kammersdøren. Han kjendte ulla fra før. Det nyttet ikke at snakke.

Men begge de unge blev hele natten liggende søvnløs. Hvad kunde det uhyggelige kvindfolket ta sig til? Ungkonen bad manden om at gaa derhen og se, men hun tok de it sig igjen — den tomme stua derborte nu paa nattens tider var ikke no at gaa hen til, naar Sara sat der — nei han fik ikke lov at gaa.

Det store slagur paa væggen tikket og tikket, det hadde hængt i den gamle stua, og Sara hadde man-

gen en gång trukket det op. Nu begyndte det at slaa — ett — to — tre — slag — som ropte det ut i natten og bad hende komme hit.

Men tiden gik, og der hørtes ingen skridt. Gamlingen hadde lagt sig derute og tullet sig saa godt ind mot kulden. Visst var alt dette en drøm. Han vilde ialfald ikke flytte sammen med Sara mer.

*

Utenfor var maanelyset blit saa graat, fordi himlen tyknet over. Og da vinden tok til igjen mot morgenkvisten begyndte store, uldne skymasser at rulle indover Blaaheia ute fra havet. Det var vinteren, som satte ind for alvor, imorgen vilde bygden vaakne til snefokk og hvite marker.

Men borte i den lille stua hadde Sara lagt sig paa den samme plass i kroken, hvor sengen hadde staat i gamle dager.

Nu laa hun bare paa det kolde gulvet, og hendes føtter var fugtige efter den lange vandring fra dampskibsbryggen. Men hun samlet skjørter og uldsjal tættere omkring sig og la sit lille knytte nnder hodet. Saa var hun da endelig kommet hjem.

Ovnen stod der borte ved væggen mot kjøkkenet og stirret paa hende. Hun hadde lagt i den og kokt kaffe paa den saa mangen en gang i gamle dage. Nu spurte den iskoldt: Hvad vil Du egentlig her?

Der hadde hun sittet og stelt det lille barnet dengang. Barnet! Huf!

Men skjønt hun lukket øinene som ræd for at se det, saa kunde hun ialfald ikke slippe for at høre det.

Det begyndte at klynke derborte i ovnskroken.

Aa, denne lyd!

Og Elias, denne dumme kall, som aldrig hadde faret med andet end tull og tøv, han kom ind, og hun kastet sin tøffel i hodet paa ham og bandte og førte hus. Gaa din vei! Vi har itj matbetan i huset! Gaa, eg taale itj synet taa deg. — Og hun visste jo godt, at han maatte være træt nu, og at de hadde baade mat og melk i huset. Men nu snudde han og gik. Huf! Hun vendte sig mot væggen og rystet i kulden.

Og Helga, hendes pleiedatter kom ind, blek, ung, uskyldig. «Før deg paa bygda og faa deg en kar!» skrek gamla imot hende. «Du er saa gammel no, at du lyt skaffe oss en maag, eller kanske du er et slikt skumpelskud at ingen ungkar vil sjaa til din kant!»

Men da Helga kom i ulykken en dag, da blev der en anden vise. Barnet var bare til spot og spe. Barnet maatte avveien, saa vilde folk glemme det hele en dag. Hør nu der — barnet klynker — men det maa av veien!

Hun rullet sig rundt paa det kolde gulv og stønnet.

Aa, var det ikke fred og soning hun søkte, da hun stavret sig hit. Og saa blev det bare en dommedag. Her laa hun, martret av kulde og spøkelser — var det begyndelsen til det sted, hvor der skal være graat og tænders gnidsel!

Herre Jesus, forbarm dig over mig, arme synder!

Det begyndte endelig at bli varmt. Det begyndte at bli rigtig godt og varmt. Tilslut blev det saa hedt, at hun gjorde bevægelser som vilde hun skyve overflødige tepper bort.

Naar det bare ikke hadde grinet av saa mange onde fjæs rundt i stua. Men nu mødte de op, alle hun hadde løiet paa — alle hun hadde nasket tobak og skillinger fra — alle hun hadde overfuset med skjæld og smeld op gjennem de lange aar — der blev fler og fler. Nu stirret de ogsaa ind av vinduerne — de var der alle — alle sammen. Dette var dommens dag.

Og det var for sent at sone. Hun var for gammel til at gjøre no godt igjen. Det var for sent.

Elias, Elias — kan du itj tilgi meg!

Men han Elias var gaat. Det var for sent.

Herre Jesus . . . vær min sjæl naadig.

Nu stirret der nye fjæs ind av ruterne. Ovnen blev levende og begyndte at snakke. Stuen blev fuld av folk som vilde ha hevn. Hun reiste sig for at ta flugten, men orket ikke mer og sank nedigjen. Der hørtes tramp av mange føtter utenfor, en hel folkemængde kom, og alle saa vilde de dømme og klage.

— Herre, herre . . . !

Indtil hun skjønte, at en fremmed var kommen ind. Han trænger sig frem, de andre viker tilside og glaner paa ham. Det er en ung mand med tyndt skjæg. Han rækker hende haanden, og stemmen er saa blid: «Staa op, Sara. Og gaa bort — og synd ikke mer!»

Imidlertid var maanen fuldstændig sluknet derute i

natten, og spredte snefiller begyndte at piske med i nordenvinden. Men da den graa vintermorgen endelig dæmret laa skoge og aaser under tætte hvite snelag, og hist og her drev vinden rene spøkelser tilveirs, som hvinte avsted til de fandt et hus eller et gjærde at kaste sig over. Men inde forbi Blaaheia og foran de lave fjeldene i vest kom fjorden sort i snekavet og prøvde at lage drøn slik som den hadde hørt det langt derute tilhavs.

Ungfolket og Elias hadde ikke sovet, men nu kom de labbende efter hinanden gjennem sneen med en lykt i spidsen for at se til hende som sat i gamlestua og frøs.

Snefokket hadde alt drevet hvite striper ind i væggene paa det lille graa hus, og ved døren standset ungkonen og vilde ikke først gaa ind, heller ikke hendes mand, endda han var en slaaskjæmpe blandt mænd. Saa mandet Elias sig op og tok lykten og gik foran og ind.

«Har .... har du lagt dig paa golvet, Sara!» stammet han og lyste med lykten mot den lange bylt derborte ved væggen.

Det svarte ikke. Han gik nærmere og lyste. Den gamle kvinden laa der med hænderne foldet over brystet. Øinene stod vidt aapne.

«Ka er det,» stammet han. Og de to yngre kom nærmere og stirret. Gamlen bøiet sig ned.

«Jasaa er det slik!» sa han endelig og satte lykten fra sig paa gulvet.

Gamle Randi kom og vasket liket, og Elias som var nethændt begyndte at snedkere kisten sammen selv.

Da hun laa der utstrakt paa en dør, som var lagt over to tønder, pyntet i rent linnet og med de hvite haartjafser flettet, blev kallen ropt ind. Og han kom, varm i ansigtet av travlhet — og de stod der, ungfolket, Randi og den lille manden, som skrævet og satte fotbladene ut.

«Kjem du ihau, kor vakker hu var — i sin tid?» sa Randi til ham.

«Aaja. Hu var vakker nok, det mangla ingen ting paa det.»

Ungkonen kom med et litet knytte, som hun hadde opdaget der borte i kroken. Hun aapnet det, og alle saa paa. Der var en liten hornkam, et brukket haandspeil, et par lommetørklær, et sæt linklær, et par strømper. Og jamen var der ogsaa en liten pung med messinglaas, som Elias kjendte igjen fra gamle dager. Ungkonen rakte den over til ham, og han aapnet den. Der var penger. Non kroner i sølv — og sandelig ogsaa non sedler. Det var vel en slags løn, som hun hadde gjemt sammen i den lange tiden, hun sat inde, for at ha om hun endnu engang skulde komme nordover og hjem.

«Det kan bli til en tobaksskilling,» sa ungkonen.

«Det kan saa!» Elias lysnet i ansigtet og stak pungen i lommen.

EN HOLMGANG

EN HOLMGANG

Der gik en flok heste inde mellem Rondane. De var røde og brune og blakke. Der var storbukete hopper med føl og slanke ungheste og stivbente gamle vallaker. De gnaget paa volden mellem vidjerne og slog med halen efter fluer. Og en sjelden gang løftet en av dem hodet og saa ut over det vældige landskap — de graa, bølgende vidder, som rundt i horisonten slog tilveirs og blev brune, blaa og hvite fjeld under den soldirrende himmel.

De voksne heste hadde vinteren lang staat i mørke og søle i stalden, slitt i skogen i dyp sne og siden i vaarbløten trukket plog og harv, saa gnagsaarene blødde under sæletøiet og munden blev flaadd efter rykk i tømmerne. Men endelig en dag kom gutten, la bare bidslet paa og svinget sig op og red. Da forstod de meningen. Det bar op mot aasen. Føtterne blev saa lette, endda de var trætte nok. Det bar tilfjelds. Til den fri tummel høit deroppe under himlen. Utenfor skigaren til sætra slap gutten sig ned og drog bidslet av. «Hallo, gamla,» sa han. Og gamla tar non skridt, kjender sig uten tømmer, uten noget at trække eller bære, uten tvang — fri

Vidderne bølger til alle kanter. Himlen er over. Den snøfter dagen ind. Den maa hen og rulle sig i lynget. Den kommer paa benene og er fremdeles fri — fri. Da slaar den over i trav med de gamle ben, det er som prærien, steppen, fædrenes vilde frihet vaakner i dens blod, den knægger med høit hode — fri. Den drikker av en bæk, og ingen er utaalmodig efter at den skal bli færdig. Den begynder at æte akkurat, hvor den selv har lyst. Her er intet tjor om foten, ingen skigarder, ingen mennesker mer. Fri!

Saa kommer en dag en kamerat, som har akkurat samme historie. Ogsaa den er fri. Det er bedre at være to. For da staar den ene og holder vakt om natten, med hodet mot vinden, mens den anden sover. De skiftes paa vakt. Saa kommer endda fler. Der blir en flok med bjelde som samlingstegn. Et litet samfund i fjeldet uten mennesker. De æter, de bites litt, de slaas, de klør hinanden venskapelig med tænderne der saarene gror, og hvor det dirrer i huden. Og i den blaa, lysskimrende sommernat ligger hele flokken og dupper med hodet, sover, fri inat, imorgen, fri længe endnu. Men én staar opreist og holder vakt.

Det var heste fra Gudbrandsdalen, fra Fron, Ringebu, Kvam og Kvikne. Det var heste fra mange gaarder. Og der var iblandt dem en hovmodig, brun hoppe paa fem aar, som mistet føllet sit ivaar, men som nu længtet saa efter et nyt. Den var fet og rund, langvoksen, med bredt bryst og litet hode og

svart, bølgende faks. Den var en ung moder, som ofte saa ut over vidden som efter en ny unge. Ofte holdt den sig utenfor flokken og stod og tok syn mot de fjerne, blaa fjeldrækker og knegget. Raastadhoppen kaldte de den, og den hadde faat præmie paa Lillehammer ifjor.

Dage kom, da alle blaa og hvite kupler stod i solbrand. Der kom ogsaa dage med regn og skyer som et uhyre mørke, som drev forbi og skjulte alting i røk. Regnet aat sig som kulde ind i skindet, og flokken travet omkring for at holde varmen, hug nu og da efter en mundfuld græs, slog atter hodet høit tilveirs og tok en frisk gallop. De var fri. De hadde vidden at varme sig paa.

Saa en morgen, da solen randt og jaget alle skyerne avsted i rullende flugt, blev de staaende med hoderne høit og se sig omkring. Raastadhoppen gik rundt og snøftet, den ante no langt borte, som kom. Solen steg høiere, lyng og fugtig sten glittret i guld, vidden og fjeldene blev som av ild. Nu hørtes no i luften. Det knegget langt borte. Flokken stod urørlig. Joho. Det knegget. Litt efter lød det nærmere. Og langt borte paa en haug kom der no tilsyne under himlen. Det var en hest mellem to karer. Den opløftet en hilsen, saa det ljomet. De svandt ned i en dal, men kom snart tilsyne igjen, nærmere. «Vi slepper krabaten her,» sa den ene. «Vi kan vel det,» mente den anden.

Men hesten var ingen mindre end Dale-Gudbrand, den berømte, som bygdene hadde indkjøpt for tyve

tusen kroner ivaar. Den skulde gaa i fjeldet ut over sommeren og sørge for at føllene herefter blev like saa gilde som den selv.

Det var en kongelig person, svart, bred, med lang hale og rustbrunt faks. Den rystet hodet da bidslet kom av, og stod et øieblik. Saa la den avsted i trav. Raastadhoppen stod foran de andre deroppe paa heien og knægget imot den. Over den solbeskinnede verden av høifjeld gled nu og da mørke skyggelandskaper fra de store skyer paa himlen. Mændene stod og saa efter deres ven, dalens stolthet. Den ene skulde bo i en stenhytte en mils vei borti fjeldet og holde et øie med den i sommer.

Og nu travet den like imot flokken, snøftende og med høit hode og skjælvende næsebor.

Dale-Gudbrand var vant til at være herre og høvding. Den snuste paa den ene hest efter den anden, tok flokken i ed. Saa sprang den i ring om dem og knegget som en kommando. Raastadhoppen stod og lot som den ikke saa den. Men rystet av spænding.

Karene nede paa haugen tok sig en pipe og ruslet saa nedover igjen. En mils vei længer nede satte de sig, tok skreppen av, og fik sig mat. Atter var fjeldet folketomt. Atter var hestene alene mellem Rondane.

Men eftersom dagene gik begyndte de stivbente vallaker og gamle, brudte hopper at bli saa skinnende. Benene blev saa myke, hovene sultet saa efter en let gallop. De kunde drive rolig henover en lyngvidde — saa fløi en rypestegg op — nok til at de skvat tilside og satte avsted med halerne ut

og fakset tilveirs, et dunder i fjeldet saa det sang, et jag omkamp med selve vinden. Fri, fri! Gallop for et godt ord. De drak himlen ind. De gamle blev unge galninger, blev føl paany. Der kom en dag uveirsskyer op av horisonten, de væltet sig med storm og skylregn ind over vidden, pisket, pep, overfaldt flokken med et vandfald, saa dyrene steilet og jaget avsted som mot en uhyre flom, hei, for et veir. Saa en dag kom snebygerne, midt i juli, et Herrens vinterveir. Høvdingen samlet dem, de trykket sig mot hverandre med hodet bort fra snedrevet, men det blev for koldt, høvdingen skrek et kamphyl, de kastet sig rundt, de steilet, de overfaldt uveiret i en vild gallop, røk i et jag op paa en bergpynt og stod der med hoderne mot himmelen og snøftet i stormen, hvite, dampende av varme og sne.

Og saa — saa kom solen igjen. Og vidden blev en gylden damp, da alt det hvite henover fjeld og myrer slog op som lys, aandeagtig let, for tilslut at samle sig som hvite, uldne skymasser under den blaa solhimmel. Hestene stod med høit hode og saa paa — selv dampende av lys.

August kom med et par timers mørke om nætterne. Dale-Gudbrand, høvdingen, stod altid paa vakt, mens de andre sov. Om morgenen hændte det, at de fik øie paa manden fra stenhytten, han vokste som op av selve vidden langt borte, og da tok de en rask gallop imot ham. De visste han hadde salt.

Saa kom den dagen da de gik der og beitet fredelig sammen, og da høvdingen pludselig blev urolig

og begyndte at trave rundt flokken. Den veiret no. Den trampet med alle fire, saa det gungret i fjeldet. De andre hestene slog hodet op og saa sig omkring. Hvad var det?

Jo — der! Hørte de rigtig? Det knegget av en fremmed langt borte. Nu stod hele flokken spændt og stirret ut i den endeløse verden av heier og fjeld.

Nu knegget det nærmere. Høvdingen sparket med et forben i mosen. Saa vandret den urolig omkring og rystet paa hodet. Endelig opløftet den sin stemme og svarte med et kampsignal.

Og deroppe, paa den blakke hei mot nordøst kom den fremmede, selv en stor brun kjæmpe. Det var ingen mindre end Kong Dag, Østerdalens berømte amtshingst, som milelangt henne mot Foldalen hadde veiret en motstander i fjeldet.

Kong Dag kom nærmere med høit hode og gyngende hovled. Dale-Gudbrand tok en gallop rundt sin fylking for at samle sin magt over den. Saa la den i trav sin motstander imøte. Et øieblik stanset begge, med kneisende hode og krum hals og tok maal av hinanden. Øinene lynte. Men da Kong Dag hadde faat øie paa Raastadhoppen, slog den hen i en stor cirkel og nærmet sig flokken fra den anden kant. Raastadhoppen lot som ingenting og begyndte at æte.

Men i det samme østerdølen var den saa nær, at den vilde snuse den paa halsen, var den andre høvdingen der — løftet forkroppen tilveirs og kastet sig over den fremmede.

Hele flokken sprat tilside og blev staaende og

skjælve og se paa. Føll søkte under halsen til sin mor. Og jorden, mosen, fjeldet begyndte at gungre av en kamp mellem to konger.

Et par mil længer mot øst laa ogsaa en mand fra Foldalen og røk sin pipe i en stenhytte. Han skulde passe paa den brune hingst. Og der gik en mil længer mot sør en flok heste og hopper fra Østerdalen, som Kong Dag var høvding for. Men han var færdig med den. Kong Dag var begyndt at længte bort mot no nyt, mot at utvide sit rike i fjeldene. Kong Dag var viking.

Og her var han nu. Her hadde han fundet litt adspredelse. En værdig motstander. Noget at underlægge sig her i verden.

Lyng, mose, smaasten reves op av to — av fire bakhover, som flænget jorden. To svære kropper reiste sig stadig mot hinanden. Det skingret av kamphyl. Der strømmet blod av brystet paa Kong Dag, men det hidset den bare. Begge skummet over hals og ryg. De blev svartglinsende av svett. De slos fremdeles. Kong Dag fik et bidd over det høire øie, saa syv sole flammet ind i hodet paa den, og nu blev den rasende. Blind paa det ene øie, javel, men den hadde ett til. Den slængte sig tværs over den anden og vilde knække ryggen paa den, men fik et bit under buken, saa en blodsprut slog ut, og den opløftet et hyl og kastet sig rundt. Dale-Gudbrand slos for sit folks øine, det var en styrke. Dale-Gudbrand hadde blodige hudfiller slængendes om siderne, men derfor blev den ikke mild. De slap hinanden et øie-

blik for at puste ut, og for at samle sig litt, og Kong Dag grep efter en bit græs i bakken. Men se, det var et indgrep i den andens eiendom, og saa var Dale-Gudbrand over ham igjen.

Og fjeldet gungret paany under fire bakhover, og de frysende hoder reiste sig atter mot himlen, det føk av mose og sten, og de andre hestene begyndte at flygte. Men endelig fik Dale-Gudbrand kastet sig rundt og sendte et slag av bakhovene like mot bogen paa Kong Dag. Det gav et smeld, et knæk, og den anden tumlet i bakken. Den løftet hodet, prøvde at reise sig, men faldt overende igjen, blødende, dampende av hete og blod, med to skyer ut av næseborene, i den varme, blanke dag.

Dale-Gudbrand blev staaende og se paa. Hele flokken stod i avstand og stirret paa den faldne kjæmpe, som arbeidet med at komme op, men bestandig rullet overende. Lyngen omkring den blev rød.

Tilslut løftet Dale-Gudbrand hodet og gik litt vaklende indover vidden. Og flokken fulgte. Bare Raastadhoppen var henne og snuste til den døende høvding. Saa fulgte den de andre. Og et stykke længere inde begyndte de alle at æte i bakken. Høvdingen maatte snart ned i en bæk og drikke.

Dette var den berømte holmgang mellem de to kostbare avlshingster fra de to dale.

Først langt ut paa høsten fandt mændene fra Foldalen hit efter at ha lett over mange vidder. Kong Dag laa i en stor cirkel av oprevén jord, utstrakt og død. Det hadde været den en dyr spas at trænge ind i en andens rike.

DA GJØKEN GOL

DA GJØKEN GOL

Den var endelig kommet.

Vinteren hadde været saa lang, og vaaren saa sur. Den lille træby nede ved den islagte fjorden hadde i lange maaneter været indefrossen, og nu endelig var sjøen blit vand igjen, solen skinnet varmere for hver dag, aaserne grønnedes, men det sikreste vaartegn var tømret, som lik lange guldnaaler kom drivende fra elvene og henover fjordspeilet. Vaar, vaar! Folk maatte ut paa gaten og ta en trip og snakke over til hinanden, og alle saa glemte de hat paa hodet. Hør der! Det er oppe i bjerkelien han sitter. Har du hørt den før iaar? Nei, end du? Nei! Men hør der!

Hoho, hoho, hoho!

Der laa langt inde i aasen to smaa huser, en sammensunket stue og et fjøs med knækket tak. Engang hadde vel fjøset huset ku og gris, nu var det tomt. Men inde i den lille stua var der to mennesker endnu. En gammel kall laa borte i sengen med de sprukne næver ovenpaa skindfælden, og midt paa gulvet sat konen og spandt, saa det duret. Begge var over de sytti aar.

En kone som spinder faar tid til at tænke saa meget. Fem barn i Amerika, men ingen hjælp derfra. Stræve paa en plass et helt liv og endda lide nød, naar en blir gammel. Bygden hjalp dem akkurat saa vidt at de kunde livnære sig første halvdel av maaneten. Men ingen tobak til gubben. Ingen kaffe. Brændt potetkake at male paa kjelen. Spinde kunde hun jo endnu og tjene en skilling, men øinene slog feil, ryggen sank saa ihop. Det hun idag maatte ha færdig var for længe siden betalt, og derfor gik hjulet saa tungt.

Hoho, hoho, hoho!

Manden i sengen slog øinene op. «Jamen er det itj gauken.»

Rokkehjulet stanset. «Ja saa sandelig.»

Begge lyet. Der blev en pause, da den kaate lyd fra aasen like som kastet ind i stuen en hilsen, som de maatte svare paa.

«Saa er vel skogen grøn,» sa gubben endelig, han snudde ansigtet mot vinden.

Gamla stavret hen og saa ut: «Ja, skulde du ha set slikt. Og eg som itj har ænsa det.»

Der kunde siges en hel del om de ting, og nu maatte hun fortælle ham, hvad hun saa. Der var vel grønt paa volden? Hadde kraaken reir i den gamle rogna som før? Nu var vel folk begyndt at sætte potet, og veiene var tørre. Holdt staren til under fjøstaket ogsaa iaar? Ja her stod hun og svarte og prøvde at plukke litt av godveiret og vaaren hen til ham, som ikke kunde se det selv.

I Nytrøen skulde der vel bli bryllup snart? Hvem som blev buden? Aaja, du vet det. Stor stas. Som da forældrene blev gift. De husket det begge to, for begge saa hadde de danset i bryllupet.

Og skøieren derute i skogen hidset deres erindringer, saa de tok sig en tur hen i andre tider, svang sig hen over skog og sjø, gjorde besøk og slog sig løs, saa de blev med baade paa dans og kjæresteri. Tilslut maatte gamla hen og faa kjelen paa.

Nei, slikt solskin som her stod ind over gulvet. Nu opdaget hun ogsaa at geraniumen i vinduet hadde faat en blomst.

Vet man selv, hvorfor der pludselig kan bli slik helg i en stue, og hvorfor sorgerne ikke længer føles saa tunge mer? Gamla syntes hun maatte skifte en ny skjorte paa kallen, fordi han laa der og saa saa godlynt ut, og da det var gjort blev han virkelig mange aar yngre.

«Du ligg der og ser ut som en brudgom,» sa hun, da de drak «kaffen» henne ved sengen.

«Ja, pass deg, saa eg itj gifter meg igjen,» sa han og slurpet av koppen. Aa, han var mand for en trøjsomhet endnu.

Konens rynkede ansigt begyndte at smile saa ungt. Nu snakket de om, da de første gang traf hinanden. Da han var en spræk kar og hun en rødkindet jente. Tiden gaar. Men de husket det tydelig.

Ak, om hun bare kunde finde en utvei til en rull tobak, saa han kunde faa sig en skraa endnu engang. Den eneste gave hun nu hadde at gi ham var at

støtte ham op, ryste puten under ham og smøre litt kamferbrændevin paa den høire armen, som han ikke kunde røre mer. Slikt blir man selv saa velstaaende av, og nu begyndte hun rigtig at sætte liv i ham.

«Du skal nok sjaa, du kjem op endnu engang, Iver.»

«Ja, skal vi stryk' til Amerika og bli millionærer,» sa han. Det var en tanke saa desperat, at de begge maatte le høit.

Hun hadde endnu non morsomheter at si ham, og det var som smaa gaver hun fik raad til at forære ham, nu, da solen blev saa varm herinde, og gjøken gol.

Tilslut reiste hun sig. En skraa skulde han endnu ha, før de skiltes. Den store røde hanen var hendes øiesten, men de to hønerne fik værpe paa egen haand.

«Skal du ut?» spurgte han, da hun begyndte at fli sig.

«Eg faar vel avsted og snakke med prestefrua om den ny spindinga,» sa hun.

Ute var det vindstille og varme, og paa sjøen kom damperen pløiende med sommerklædte mennesker ombord.

Men gjennem den sprættende skogen langs elven gik en mand i sportsklær ved siden av en ung kvinde. Hun var i lys kjole og bar straahat over det mørke haar, og det bleke ansigt hadde faat den første lette solglød. Munden var rød og fyldig, men nu gik hun og knep den sammen.

De to var slet ikke saa gode venner. Han trængte

paa, bad, tryglet. Hun rystet paa hodet og vilde ikke se op.

Veien gjennem skogen var kun to dype hjulspor, fulde av vand. De maatte nu og da redde sig forbi brede pytter, som løvspræt og blaa himmel speilet sig i.

«Men De sa jo, at ogsaa De skulde til hovedstaden i næste uke.

«Det skal jeg ogsaa.»

«Og De vil ikke avse en kvæld i teatret sammen med mig?»

«Jo men . . .»

«Og efterpaa kunde vi gaa paa Grand og soupere. Hvad siger De om et kabinet bare for oss to? Et lite bord med to kuverter, roser, frugt paa et sølvfat, champagne i is. Skaal.»

Det var fristende. Hun saa det lille bordet, dækket for to — for de to.

«Jeg synes nu bedre om tulipaner,» sa hun og saa frem.

«Som De befaler, min dronning. Altsaa gule og rød paner, og store kaliforniske æpler, røde og gyldne, men snehvite i kjødet, naar man skjærer i dem.»

Han dækket bordet for hende, her de gik. Hun blev sulten av de syner, han rullet op. Og nu sat de overfor hinanden og løftet krystalglassene med den skummende vin. Skaal. Og musiken spilte fra palmehaven.

«Er det saa en avtale?»

Hun rystet paa hodet.

«Hvorfor er De saa grusom? De vet godt, det vilde bli mit livs lykkeligste dag. Hvorfor siger De nei, naar De vet, at jeg vilde bli saa uendelig glad.»

«Det vet De godt.»

«Nei, hvordan kan jeg vite det?»

«De vet godt, at jeg er bundet paa min kant. Og De endnu mer paa Deres . . .»

Han vred sig under disse ord. Han knuget hænderne og tok længere skridt.

Her gik de hinanden saa nær, og dog var der slikt skille imellem dem. Han holdt det ikke længer ut, hendes haardnakkede motstand hadde i dage og maaneter gjort ham søvnløs.

De gik videre i en pinlig taushet. Han vadet gjennem pytter uten at merke det. Der opstod en lummer spænding imellem dem, da hun hadde lyst at flygte, og han til brutalt at forfølge.

Hoho, hoho, hoho!

Da standset hun pludselig og pekte med parasollen: «Nei se der!»

Der sat ved veien en gammel kone og hældet sig bakover mot en stubbe. Hun hadde nok bare villet hvile sig, men solen hadde varmet saa godt i ansigtet, og hun var sovnet blidelig hen. De store, udtraadte sko var saa tilsølet, veien hadde nok været lang. I den ene haanden holdt hun endnu en kurv, som laaket var revet av, og i nærheten stod en rød hane og strakte hals.

«Nei, har du set . . .»

De to unge blev staaende. Konens ansigt var saa herjet, øinene laa saa dypt i huler, kjolen var en falmet, opsparet helgedragt — som fattigfolks stasklær, der evig skal gjælde for nye.

«Hun har nok ogsaa været ung engang,» sa han.

Begge stirret ind i det. Og i næste øieblik følte han en liten haand røre ved sin.

«Men sæt om vi prøvde at faa fat paa rømlingen,» sa han — «og fik den i kurven igjen til gamla vaaknet.»

Og spændingen mellem de to avløstes nu av en munter jagt paa hanen. Det bar bort gjennem skogen. De lokket, de brukte knep, de overgik hinanden i snedighet. «Pas paa, nu har vi ham.» Men rømlingen hadde vinger. Huj, som de for over stok og sten, de var som frydefulde barn i et frikvarter. Da hun endelig hadde hanen fanget i sit skjørt blusset begge av varme og lo og saa paa hinanden.

«Vel fanget,» sa han.

De satte kurven med fuglen i paa sin plass, og den gamle sov endnu. Og de unge begyndte at gaa non skridt, men stanset paany.

«Stakkar!» sa den unge piken og famlet uvilkaarlig efter sin pung. Men den laa nok hjemme, og da hun allikevel gjerne vilde gi no, sendte hun uvilkaarlig mot den sovende kvinde sit lyseste smil.

Han saa det. Smilet blev liggende paa det unge ansigt som en gave — det laa der endnu.

«Hør,» sa han pludselig — «saa kunde vi kanske ta soupéen her!»

«Her! Hvad mener De?»

«Champagnen, frugten, blomsterne — var det ikke tulipaner?»

«Jo, men hvad mener De?»

Han tok sin lommebok frem: «Skulde vi be gamla med?»

Den unge pike klappet i hænderne. Der blusset en glæde frem i hendes ansigt, og hun tok et skridt baklængs for rigtig at se paa ham — slik som kvinder gjør, naar en mand fortrylles for deres øine.

Nu tok han en pengeseddel frem: «Dette er for champagnen.»

«Bravo — De er makeløs. Og saa første ret.»

Han tok en seddel til.

«Og grøntsaker — og dessert! — Og frugten — røde æpler er dyre, hvis kjødet skal være rigtig hvitt. Saa ja. Og kaffe til. Og likør — hallo!» Nu danset hun rundt. «En cigaret til mig — og cigar for Dem — aa Gud hvor De er pragtfuld!»

«Skal vi lægge det i hendes fang?»

«Ja, De kan tro — saa vinden skulde blaase det bort. Nei De har vel en konvolut, og her er en knappenaal.»

«Vi maa skrive no paa,» sa han.

Hoho, hoho, hoho!

«Rigtig min ven,» sa den unge mand og lettet paa hatten mot skogen. «Vi siger det er fra dig.»

De hjalp hinanden med ganske forsigtig at fæste konvolutten i den gamles fang. Nu og da saa de paa hinanden, som om de stelte med et lite barn.

Og det hele skete, fordi de var unge — og gik her sammen — og fordi det var vaar. Da de endelig vandret videre holdt de hinanden i haanden og begyndte at synge. Og de var saa gode venner som man er, naar man har en uskyldig hemlighet sammen, som ingen, ingen skal vite.

Gubben i den sammenfaldne stuen hadde ligget længe og ventet, da konens skridt endelig tok ind i gangen. Døren aapnedes, og hun stampet ind, varm og forpustet med pakker. Hun sank ned paa en stol, og endelig fik hun frem: «Nei, aanei for en oplevelse.»

Det var en utrolig historie. Han rystet paa hodet, og hun viste frem konvulutten. Hun hadde været i prestegaarden og faat tydet skriften. «En hilsen fra gjøken», stod der.

Og her er tobak.

Det var som gubben tok rullen med en viss mistillid. Han fik det blaa papiret av, pinden ut og skar en stor skraa. Kunde det være virkelig tobak, — fra gjøken? Aajo, san. Han spyttet en brun straale like hen til ovnen. Og nu kom kjelen paa. Men ute paa gaarden stod den gyldne hanen og gakket og fortalte hønerne om sin utflugt.

Den lille stua var den kvæld fuld av et under. Helst vilde de to gamle tat salmeboken frem, men det var saa svært at holde sig alvorlig. For like ind i husvæggen lød det:

Hoho, hoho, hoho!

KORALEN FRA KORSIKA

KORALEN FRA KORSIKA

Damperen fra Nizza til Ajaccio pløiet hurtig avsted gjennem mørket, og jeg blev hele natten sittende paa dæk i den milde vaarluft. Op fra det rolige hav steg den staalblaa himmel, oversaadd med store skjælvende stjerner, og den lette bris fra sør bar imot oss en duft av myrte, av nellik, av mangfoldige vekster, hvis navn jeg ikke kjendte. Det kom vel fra den eventyrlige øen dernede under himlen, som imorgen engang vilde dukke op av havet.

Kan man andet end drømme en slik nat paa Middelhavet? Der kommer en flaate av seilskibe frem av horisonten i øst, Antonios og Kleopatras sjømakt, paa vei til det berømmelige slag. Skjæggede vikinger fra snelandene dukker frem i drageskibe fra vest, de tror de kan naa himmerikes rike ved at seile mot øst. Hannibal kom sørfra, Scipio Africanus hadde et ærind sørover. Menneskehetens største begivenheter har trukket sit kjølvand frem og tilbake over de samme bølger, hvor vi nu farer.

Det var endnu i februar, men da vi om morgenen stevnet mot indseilingen til Ajaccio var det straalende sommer. De rustfarvede fjeld slaar en halv-

ring om byen og den blaa bukt. Høit oppe under himlen blinker snetoppene, men nede ved stranden blomstrer sydens frugttrær. Selve byen ligger med de kridthvite husene blændende op av kastanjelunde foran brune berg. Det er søndag og klokkerne kimer ut i morgenen fra byen, fra klostre og kirker opover fjeldsiderne. Smaa landsbyer hænger deroppe paa den bratte væg som naglet fast til selve klippen. I kikkerten ser vi et langt tog av bønder i nationaldragter, som rider paa æsler og muldyr op de bugtede veie, og kvinder sitter med hvite ærmer og gir barn bryst, mens de rider.

Ved havnen staar Napoleon med de fire brødre omkring sig i passende avstand. Dette er Napoleons by. Denne kan ingen koalition ta fra ham.

Her i Ajaccio var det jeg traf Paolo, som blev min ven. Han var skolelærer, sanger, poet og fremfor alt jæger. Ingen maatte tro han var gammel fordi om han hadde levet i sytti somre og bar langt snehvidt haar og et vældig sølvskjæg. Naar han til daglig bar en solid kappe slængt fra høire og over venstre skulder, saa var det for at gi sin ranke skikkelse en holdning, som var ham værdig. Han kunde fremdeles ride, svømme, springe omkap med ynglingen paa tyve. Han var vokset op inde i bjergene, og fra bjergene var hans sjæl.

Han fulgte mig rundt i den lille byen med de trange gater og de lave huse. Vi besøkte flere gange det hus hvor den store keiser fødtes, og skridtene gav slik underlig dump gjenlyd i hele bygningen, mens

vi vandret gjennem de lave, dunkle rum. Møblerne var faa og enkle, de gamle kobberstik falmede. Særlig husker jeg den brune spinet i et hjørne av salonen hvor madame Lætitia nok mangen en gang har sittet og spillet for disse barn, som nu var smaa, men som verden skulde faa høre nærmere fra, naar de engang blev store.

En dag sa Paolo: «De, som selv er fra et bergland, De skulde følge med mig ind mellem bergene paa jagt imorgen. Jeg blir borte en uke, og vi ligger i telt og sover paa jorden.

Men min tyske hotelvært tok mig avsides og hvisket: «Ta Dem iagt for det menneske der.»

«Er han saa farlig?»

«Farlig! Han er korsikaner. Han har flere mord paa samvittigheten, skjønt øvrigheten aldrig har kunnet faa no paa ham. Men jeg advarer Dem endnu engang. Følg ikke med ham til skogs.»

Hvorfor Paolo og jeg den næste dag red syngende indover øen paa brune muldyr og med et pakæsel efter oss med proviant og telte. Dagen var het, vi mødte vogne, som kom farende i en støvsky, med smaa rapfotede heste, hvis sæletøi ringlet av bjælder. Engang mødte vi ogsaa to svære skjæggede mænd med bøssen i rem over brystet, de sat og red paa det samme muldyr, slog ut med hænderne, spændte dyret i buken, og for avsted i gallop og sang. «Det er røvere,» sa Paolo og smilte efter dem. »Nu skal de vel ned til et kloster og gaa til alters for et litet mord.» . . . . . .

Vi fulgte en sti ind gjennem skogen og jeg kjendte igjen den nordiske bjerk, ek og poppel-træet, men her duftet ogsaa av frodige balsomtrær og av myrter, kaprifolier og kaktus. — Vi fandt en liten grøn slette langt inde paa en aas, og her reiste vi teltene, tjoret dyrene og slap hundene løs, og inden kvelden hadde vi skudt et raadyr, non harer, en gemse og en stor, gylden fasan. Det blev non uforglemmelige dager. Vi streifet fra morgen til kvæld omkring mellem klipper og skog, og nu og da stod vi stille og hadde fri utsigt henover det brede, blaa Middelhav dypt dernede, hvor skibe med seil liknet insekter, som var dalet ned paa vandet. Og vi kom helt op til den hvite sne, hvor store, blodrøde jordbær stod og duftet like i kanten av bræen. Engang viste Paolo mig en hule, som blev større, jo længer man kom ind i den, og her laa tallerkener og rustne knive, samt benraden av et menneske. Men om kvelden sat vi utenfor teltet ved det flammende baal og fortsatte efter maaltidet at drikke den gule landvin av de høie tinbægre, som Paolo fyldte av en skinddunk.

Det var her ved baalet og under stjernehimlen, at min ven blev dikter. Han fortalte gamle korsikanske sagn. Han sang folkeviser med en vis blufærdighet i stemmen som var sangen en hemlighet han betrodde natten, stjernerne, baalet og en ven. Den bredskuldrede olding lænet sig mot en træstub, strøk sit skjæg og sank hen i tider som var anderledes end nu.

Hvem hadde ikke det lille bjergfolk kjæmpet med?

Med Amalphi, med Genua, med Venedig, med Frankrik! For en lang stripe op gjennem tiderne av blod og poesi. Og han fortalte om vendettaen, om blodhevnen, som gaar i arv fra far til søn, den ene slegt efter den anden, uten ende. Non av disse regnskaper var ikke opgjort endnu. Han hadde været litt med han ogsaa, joho, monsieur, han kunde ikke si sig ganske fri, men derom en anden gang, naar vi blir endnu bedre venner end nu.

«Ikveld skal du faa høre en vise om vore kampe med genueserne,» siger han da baalet begynder at synke sammen, og det lakker mot midnat. Han banker pipen ut og lægger et par tørre grener paa varmen, helder sig tilbake paa albuen og lukker øinene. Her rørte sig ikke et blad, og jeg laa urørlig paa ryggen og saa op i stjernehimlen og lyttet.

Og Paolo sang.

De unge soldater vender tilbake fra et slag og har prydet sig med blomster, tegnet paa seir. De kommer indover gaten, omjublet av kvinder og barn. Fædrelandet er frelst, vær hilset I blodige helte, som kommer med nyt liv for Korsika.

En hvithaatet kvinde staar paa balkonen og speider mot skarerne efter sin søn. Er han faldt? Nei der kommer han, men blek, blek. Hvad er der i veien? I værelset indenfor ligger hans unge hustru og har netop født en søn, og stille mit hjerte, saa den unge moder kan skaanes.

Lidt efter kommer sønnen slæpende sig op paa balkonen til sin mor.